

Offisersbladet

TIDSSKRIFT FOR BEFALET'S FELLESORGANISASJON

02/2025

Sjøforsvaret bytter ut flåtestyrken

SIDE 12

Må trene realistisk nærkamp

SIDE 72

Tar vi skade av å drepe?

SIDE 82

Den vanskelige veksten:

Velger vi de **riktige** rekruttene?

Nordic industry network capacity in partnership with BAE Systems Hägglunds meeting increased demand in uncertain times.

CV90 Infantry Fighting Vehicle

Combat proven, interoperable and relevant through incremental upgrades within the CV90 Club. Security of supply through sustainable industrial cooperation and common configuration enabling training and operational benefits. Ready for follow on production for Nordic needs.

17 variants, chosen by 10 nations. Thank you for putting your trust in us!

baesystems.com/CV90

Vi trykker Nor5Ge

Norges sikkerhet krever samarbeid på tvers av landegrenser. Telia er den største leverandøren av nettverksinfrastruktur i Norden og Baltikum, og med 5G, fastnett og innovative løsninger holder vi samfunnet påkoblet. Sammen med Forsvaret utvikler vi løsninger for sikker og robust kommunikasjon. Trygg, rask og robust kommunikasjon, når det virkelig gjelder.

Telia – Stolt leverandør til Forsvaret.

→
Les mer om
Telia Tactical Network og
kritisk infrastruktur

Offisersbladet

TIDSSKRIFT FOR BEFALET'S
FELLESORGANISASJON

BFO

Postboks 501 Sentrum
0105 Oslo
Telefon: 23 10 02 20
E-post: post@bfo.no
Internett: www.bfo.no

Offisersbladets tilsynskomite

Ris og ros, og eventuelle tips om utgavene
kan sendes til
tilsynskomiteen@bfo.no og
oyvind.olsen@bfo.no

Utgiver

Dag Stutlien, leder BFO

Ansvarlig Redaktør

Øyvind Førland Olsen

Redaksjon og abonnementsavdeling

Se adresse for BFO
E-post: Offisersbladet@bfo.no
Tlf. abonnementsavdeling: 23 10 02 20
E-post: mona.audne@bfo.no

Tilsluttet Yrkesorganisasjonenes
Sentralforbund-Stat

Annonsevalg

E-post: offisersbladet@bfo.no
Mobil: 480 91 607

Grafisk produksjon

Design: Erlend Lans Pedersen,
Mediamania.no
Trykk: Ålgård Offset
Bilder: Hvis ikke annet er oppgitt, er
bildene tatt av Forsvaret.

Forside

Foto: Morten Lauveng

Redaksjonen avsluttet:
9. juni 2025
(Bekreftet opplag 2. halvår 2022 - 10.500)

Offisersbladet nr. 3 2025
kommer ut 3. oktober.
Materiellfrist er 17. september

Flåteplanen krever satsing på personellet

Sjøforsvaret står overfor enorme investeringer. Seks nye ubåter, 28 standardiserte fartøy og fem nye fregatter skal bygges og innføres innen 2036. Sjef Marinen, Kyrre Haugen, beskriver satsingen som historisk. Han viser til at brorparten av materiellstyrkingen i Forsvaret nå skal skje til sjøs, for å styrke Norges evne til å overvåke norske havområder og forsvare vår suverenitet. Investeringene kommer med en høy pris.

Fem fregatter vil trolig koste mer enn 100 milliarder å anskaffe. I det regnestykket kan vi legge til ubåter som allerede hadde en prislapp på 48 milliarder kroner da det var fire, ifølge tall fra Forsvarsmateriell.

Nå er det besluttet å kjøpe seks. På toppen av dette skal Sjøforsvaret gå til anskaffelse av 28 standardiserte fartøy til Kystvakten og Marinen. Hvor mye det vil koste, hvem som får oppdraget og hvordan de til slutt vil virke, er ennå usikkert. Det vi likevel kan konkludere med er at det forplikter overfor befolkningen. De forventer økt forsvarsevne og sikkerhet når Forsvaret legger beslag på felleskapets midler, nå og i mange år fremover.

Politikk handler om prioritering. Når Forsvaret nå får tildelt store summer er det andre sektorer og gode formål som trolig må vike.

Derfor er det viktig at en storstilt satsing på fartøy, følges opp med en historisk investering i personellet. Det er nødvendig for å sørge for at Sjøforsvaret lykkes i å tiltrekke seg 1300 flere ansatte slik langtidsplanen legger opp til. Da er det på overtid at Forsvaret sørger for å iverksette dommen fra Høyesterett som ga tydelig retning på at langt mer av inntekten skal gi opptjening til pensjon.

Selv om Marinen og Kystvakten klarer å utdanne, rekruttere og beholde flere, er det kanskje ikke nok til å sørge for

at fregattene og ubåtene er operativt tilgjengelig i så stor grad som Sjøforsvaret ønsker.

Det har skjedd før. Fregattene av Nansen-klassen har ikke hatt tilstrekkelig med reservedeler, og belastningen på personellet i Marinen har tidvis vært stor. For å holde fregattene operative blir det tatt reservedeler fra andre fregatter. Fregattene kannibalerer hverandre, og det har skjedd over flere år. En konsekvens er at fregattene har ligget mer til kai enn det var tiltenkt.

Riksrevisjonen har påpekt det, Sjøforsvaret har varslet om det – likevel har det vært vedvarende utfordringer med tilgjengeligheten på fregattene. Det bør ikke skje igjen når vi står overfor et fregattvalg som kommer til å koste dyrt nå, og i flere tiår framover. – Hvis vi bruker alle pengene våre på å kjøpe fartøy, og ikke kjøper reservedeler, ammunisjon og missiler, får vi fartøy som ikke har utholdenhet og ikke leverer operativ tilgjengelighet. Da blir investeringsmidlene vi har brukt på fartøyene mindre relevante, sier Kyrre Haugen til Offisersbladet.

Dette er en tydelig advarsel fra sjef Marinen om at vi ikke har råd til tunnel-syn når det snart skal tas en avgjørelse for hvilken fregatt Norge skal anskaffe.

En fregatt som seiler uten tilstrekkelig bemanning, lite ammunisjon og reserver, har begrenset utholdenhet og slagkraft. Den prisen kan bli høyere enn vi kan leve med.

Øyvind Førland
Olsen
REDAKTØR

@befaletsfellesorganisasjon | @bfo2 | @befaletsfellesorganisasjon

INNHOOLD

02/2025

Sier nei til seks av ti ungdommer

Forsvarets skal vokse med flere tusen vernepliktige i førstegangstjenesten. Likevel får et flertall ikke avtjene verneplikten.

SIDE 30

SAGT I DETTE BLADET

«Jeg håpet befalet ville berolige oss å si at det ikke blir krig. Men det har de ikke gjort.»

AMALIE LYGSTAD (19), SIDE 35

Bytter ut flåtestyrken

Uten nok personell og kompetanse vil det gi begrenset slagkraft, sier flaggkommandør Kyrre Haugen

SIDE 12

Nærkamp fra virkeligheten

«War is hell» og nærkamp er noe av det mest brutale i krigens domene.

SIDE 72

Fregattar, fiasko-politikk og fornektning

Ein nasjon som ikkje evnar å prioritere si eiga vern, har heller ikkje rett til å krevje det frå andre.

SIDE 90

FASTE SPALTER

Internasjonale nyheter	11
Hva skjer medlemssider.	44
Brytepunktet	72
Nye podcast-episoder	80
Meninger og debatt	86
Offisersquizen	88
Skråblikk på Forsvaret	90

REPORTASJER

Historisk flåteplan for Sjøforsvaret	12
Kan bli nytt skipseventyr	22
Fregatt åtte måneder til sjøs	26
Reisebrev fra Wien s.	78
Har forsket på å ta liv s.	82

DINE SIDER

VIKTIG FOR DEG SOM MEDLEM

SIDE 46-65

Klar for fremtidens undervannsoperasjoner?

Eelumes nye USV-plattform tar autonome undervannsoperasjoner til neste nivå. Den fungerer som en mobil base med plass til opptil åtte AUV-er, og håndterer sjøsetting og opptak automatisk – helt uten manuell innsats. Løsningen gir deg fleksibiliteten til å operere i stor skala med et minimum av ressurser. USV-en integreres enkelt på eksisterende fartøy og er umiddelbart klar for oppdrag og høy ytelse – uansett bransje, uansett miljø.

- + **Én plattform. Mange oppdrag.**
Styr opptil 8 AUV-er fra én autonom base – når som helst, hvor som helst.
- + **Smart løft, enkel integrasjon**
Designet for fartøy med standard enkeltpunktløft.
- + **Automatikk i hver operasjon**
Sjøsetting og opptak går av seg selv – trygt og effektivt.
- + **Fremtidens minerydding**
Leverer detaljert data og opererer der mennesker ikke bør gå.

Discover more
www.eelume.com

DINE SIDER

VIKTIG FOR DEG SOM MEDLEM

BYTTE AV JOBB

5 tips til familier som skal flytte i Forsvaret

SIDE 45

LOVER OG REGLER

Er du bevisst ditt ansvar som arbeidsgiver?

SIDE 46

«Mens du har tærne godt begravet i en varm sandstrand, skjer det usannsynlige. Det tikker inn en sms fra sjefen som sier: «Vi må trekke tilbake ferien din! Møt på kontoret ASAP.»

SIDE 50

BFOs LEDER

Et viktig gjennomslag – og et delt lønnsoppgjør

April 2025 ble en historisk måned for våre medlemmer. Etter flere års kamp fikk vi endelig medhold i Høyesterett: Vakt- og fartøytillegg i Kystvakten skal regnes som pensjonsgivende variable tillegg. Dette er en prinsipiell seier som ikke bare gjelder de to medlemmene som førte saken, men som får stor betydning for mange ansatte i Forsvaret. Høyesterett slo fast at tilleggene omfattes av Statens pensjonskasse lov § 11 andre ledd, og dermed skal inngå i pensjonsgrunnlaget etter tariffavtale. Dette er en anerkjennelse av at belastningen og innsatsen som ligger i slike tillegg, også skal gi uttelling i pensjon. Det handler om rettferdighet – og om å sikre at våre medlemmer får den pensjonen de faktisk har opptjent.

BFO er i dialog med Forsvaret og vi er svært utålmodige i forhold til at dommen må tas til følge og starte innrapportering. I skrivende stund arbeider Forsvarsdepartementet sammen med arbeidstakerorganisasjonene om et oppdrag som skal gå til Forsvaret. Dette oppdraget skal gi partene i Forsvaret de rammer som er nødvendig for å gå videre i arbeidet. Vårt standpunkt er at tilleggene i ATF nå er pensjonsgivende.

Parallelt med dette har vi vært gjennom et krevende lønnsoppgjør. Årets mellomoppgjør i staten endte med to ulike løsninger – én for LO Stat og én for YS Stat. Dette er uvanlig. YS Stat, valgte å akseptere en løsning som gir større lokal fleksibilitet og mulighet for å forhandle en større andel av lønnsoppgjøret lokalt. Vi mener dette gir bedre muligheter for å ivareta våre medlemmers interesser i en sektor preget av store variasjoner i ansvar og belastning.

Samtidig er det viktig å erkjenne at dette også skaper utfordringer. Når samme avtale gis ulik fordelingsprofil, kan det føre til ulikheter og usikkerhet. BFO

har et svært godt apparat med dyktige tillitsvalgte som skal bidra til at vi bruker det lokale handlingsrommet best mulig. Vi skal sørge for at våre medlemmer får sin rettmessige del av lønnsveksten – og at innsats og ansvar blir verdsatt.

Stortingets lovvedtak 75 som ble gjort 2. juni 2025 markerer et viktig steg fremover i ivaretagelsen av arbeidstakere som rammes av sykdom og skade i tjeneste. For Forsvaret – og ikke minst for personellet som står i krevende stillinger med særskilt risiko – er dette en etterlengtet forbedring.

Forsvaret skiller seg fra det sivile arbeidslivet. Belastninger knyttet til operasjoner, fysisk og psykisk stress, eksponering for støy, kjemikalier og ekstreme miljøer er del av hverdagen for mange. Likevel har vi sett saker der personellet har falt mellom systemets stoler – der diagnose ikke har møtt byråkratiets krav. Denne

endringen er en korreksjon. Og en god én. Men forbedringen må følges opp.

Stortinget har samtidig bedt regjeringen fremme forslag om å endre yrkesskaderregelverket, slik at dekningen også skal gjelde under øvelser og trening pålagt av arbeidsgiver. BFO har jobbet for dette i lang tid. Det er et viktig og etterlengtet skritt i riktig retning, og BFO vil følge arbeidet tett videre. Vi jobber fortsatt for en særordning i forsvarsloven, helt til vi er sikre på at de nye reglene faktisk gir reell beskyttelse for våre medlemmer i praksis.

Dag Stutlien
LEDER BFO

Staying aware of the situation

HENSOLDT – Comprehensive solutions for maritime operations

HENSOLDT offers a range of advanced systems for maritime applications: The **Quadome** is a dual-mode, multi-mission surveillance radar that provides unrivalled situational awareness and rapid response times for naval forces. The **MEOS III** is a compactly designed, stabilised surveillance system that delivers high-resolution imagery in all light conditions. The **Compact Naval IFF System (CNIS)** is a cost-efficient **NATO Mode 5 IFF** solution for small naval platforms. The **Spexer 2000 Naval** is a shipborne sensor, specially designed for detecting very small targets at short distances. This portfolio is complemented by innovative **C-UAS Naval** solutions.

Sabotasje mot marine-fartøyer

■ Sjefen for Tysklands marine, viseadmiral Jan Christian Kaack, har bekreftet at det har forekommet sabotasje om bord i tyske marinefartøyer. Han har ikke rettet mistanker mot noe spesielt hold, men har generelt sagt at «Det blåser sterk østavind.»

«Vi blir testet ut.» har han også sagt. Om bord i et minejaktfartøy, navn ikke oppgitt, under overhaling ved et verft i Rostock, ble det oppdaget at kabler var kuttet. Forsøk på regulært kabeltyveri ble utelukket. Like før den nybygde korvetten FGS Emden skulle påbegynne sjøprøver, ble det oppdaget metallspen i fremdriftssystemet. Hvis dette ikke hadde blitt oppdaget i tide, kunne skadene blitt meget omfattende. Nå kunne FGS Emden påbegynne sjøprøvene som planlagt.

Mens fregatten FGS Hessen lå ved kai i Wilhelmshafen sent i februar, oppdaget personell fra besetningen at «flere dusin» liter brukt olje var blitt helt opp i fartøyets drikkevannstan-ker. Viseadmiral Kaack har uttalt at nødvendig

Like før den nybygde korvetten FGS Emden skulle påbegynne sjøprøver, ble det oppdaget metallspen i fremdriftssystemet. Nå har et nytt fartøy tilsynelatende blitt utsatt for sabotasje. Her ser vi Emden ved kai i Hamburg (Foto: Thomas Dahlstrøm Nielsen via Wikimedia Commons)

beredskap mot «hybride angrep på vår maritime infrastruktur» er iverksatt. Sikkert et eksempel til etterfølgelse. (Warships, International Fleet Review april 25)

Det israelske forsvaret har IDF mistet mer enn 400 personell i tiden fra den første offensiven etter 7. oktober 2023, ifølge israelske medier (Foto: IDF via Wikimedia Commons).

Israelske tap

■ Ut fra det som foreligger i israelsk presse, tapte det israelske forsvaret IDF mer enn 400 personell i tiden fra den første offensiven etter 7. oktober startet og frem til den neste, per mai i år. Fortsatt ut fra det som foreligger, ser det ut til at minst 70 prosent av de falne, kanskje nærmere 80 prosent, er personell av sersjants grad, fra sersjantmajor til sersjant. Dette ser ut til å gjelde både stående styrker og mobiliserte reserver. Forholdet er ikke diskutert i israelsk presse, og det fremgår ikke hvor stor andel av bakkestyrkenes personell i stridende avdelinger som har sersjantgrader. Men forholdet burde vel være et nærmere studium verd, fra norsk side. (Times of Israel og annen engelskspråklig israelsk presse)

Tysk Pegasus

■ Tyskland, som i sin tid var bare et pennestrøk unna å kontrakte MQ-4D Triton HALE (High Altitude Long Endurance) droner for sitt nye avanserte SIGINT (Signals Intelligence) system, hoppet av der, og valgte i stedet PEGASUS (Persistent German Airborne Surveillance System) bemannet plattform, basert på Bombardier 6500 tomotors businessjet. Det første av tre fly er nå under prøveflyging og skal etter planene leveres i slutten av 2026. De to neste kommer i 2028. Som planen var for Triton, vil de bli stasjonert på Schleswig-Jagel. SIGINT systemet er utviklet av Hensoldt og vil bli integrert i flyene av Lufthansa Technik Defence i Hamburg. (Pressemelding)

Air Force Special Operations Command i USA, har valgt et nytt fly. Det er en skikkelig arbeidshest, Air Tractor AT-802 (Foto: Acroterion, via Wikimedia Commons).

Amerikansk traktor

■ Det er flere som tenker utenfor boksen. USAs AFSOC (Air Force Special Operations Command) var lenge på jakt etter et lett og enkelt, veldig lett og enkelt, angrepsfly, og valgte etter diskusjoner til slutt Air Tractor AT-802. Dette er en énmotors, robust maskin som i sivile versjoner brukes mye i landbruket til sprøyting av åkre, og som brannslukkingsfly. Ingen F-35, med andre ord. Den koster litt mindre. AFSOC har gitt flyet betegnelsen OA-1K og navnet Skyraider II (etter Vietnamkrigens Douglas A-1E Skyraider). Flyene blir utstyrt med mye sensorer og våpenkapasitet og det første av ialt 62 planlagte maskiner ble levert ferdig utrustet fra L3 Harris i mars. Flyenes rolle kalles Armed Overwatch. Dette omfatter nærstøtte til bakkestyrker, ISR (Intelli-

gence, Surveillance, Reconnaissance), SIGINT og ELINT (Electronic Intelligence) og annet. AFSOC har allerede hatt to OA-1 i treningsversjon i bruk i nesten et år. (Tom Kaminski, Combat Aircraft mai 25) Det bør ikke aldeles og med fundamentalistisk skråsikkerhet utelukkes at også andre bør kunne tenke i lignende baner, eksempelvis for mobile plattformer for luftvern mot droner, for land med lange avstander og behov for rask kraftsamling av slike kapasiteter der behov inntreffer. Slik tenkning er ikke forbundet med overhengende livsfare! Internasjonalt flyr forøvrig et betydelig antall forskjelligartede ISR-plattformer, integrert i business turboprop og jetfly. Tyskernes Pegasus er såvisst ike først ute der. Og mer, basert på mer oppfinnsomhet, kommer.

«Dette er en énmotors, robust maskin som i sivile versjoner brukes mye i landbruket til sprøyting av åkre, og som brannslukkingsfly.»

HISTORISK FLÅTEPLAN: – VI SKAL KLARE Å VOKSE

Sjøforsvaret skal skifte ut store deler av flåtestyrken. Uten nok personell og kompetanse vil det gi begrenset slagkraft, sier sjef Marinen.

TEKST OG FOTO: ØYVIND FØRLAND OLSEN

Den veksten vi står overfor nå har vi ikke hatt siden flåteplanen av 1960-årene. Nær halvparten av materiellsatsingen i langtidsplanen har en maritim komponent. Det sier sjef Marinen Kyrre Haugen og sikter til styrkingen av Sjøforsvaret med bistand fra USA via Marshall-hjelpen for over 60 år siden.

Haugen sitter fremoverlent i stolen på kontoret ved Sjøforsvarets hovedbase Haakonvern. Noen hundre meter unna ligger kystkorvettene og fregatten KNM Roald Amundsen til kai. Om noen år er fartøyene historie og erstattet med noe helt annet.

Flaggkommandør Haugen er mest av alt opp-tatt av hva som skjer framover.

Nå skal framtiden planlegges, og materiellinvesteringene som gjøres den nærmeste tiden vil ha betydning mange tiår framover. »

«Den veksten vi står overfor nå har vi ikke hatt siden flåteplanen av 1960-årene.»

SJEF MARINEN KYRRE HAUGEN

Fregattene av Nansen-klassen skal erstattes i løpet av de neste ti årene. Her ser vi et britisk Wildcat-helikopter over KNM Otto Sverdrup under en øvelse i mars 2025 (Foto: Theodore Dodds, Royal Navy/Forsvaret).

«Det skal bli 1300 nye ansatte i Sjøforsvaret i løpet av de neste 12 årene. Brorparten av veksten vil være i Marinen»

SJEF MARINEN **KYRRE HAUGEN**

Forsvarsgrenen står overfor enorme investeringer. Ikke bare skal det finnes en erstatter for fregattene av Nansen-klassen, Sjøforsvaret skal også få nye ubåter og standardiserte kystnære og havgående fartøy: For i tillegg til å treffe riktige materiellbeslutninger og innfase nye plattformer, må de sikre seg nok personell og kompetanse.

Det er utfordrende, medgir Haugen.

Likevel må og skal de lykkes, sier han.

– Når vi skal nå målsetningene i den nye langtidsplanen, som har en formidabel satsing på det maritime domenet, står vi overfor en stor utfordring med tanke på å vokse, sier Haugen og fortsetter:

– Vi har vært gjennom en lengre periode med å skape en mest mulig kosteffektiv drift. Det har ført til at vi har kuttet ned på mange støttefunksjoner, redusert landorganisasjonen og reservedelsbeholdningen for å sikre mest mulig aktivitet og beholde bredde i strukturen.

– Det har kommet på bekostning av den operative utenholdenhet.

PENSJONISTER OG NYANSATTE

I løpet av 12 år skal Sjøforsvaret vokse betraktelig. De skal skaffe en helt ny flåtestruktur, og det er bare logistikkfartøyet KNM Maud, kystvaktfartøyet KV-Svalbard og Jan Mayen-klassen som videreføres ut over langtidsplanen for Forsvaret. Det vil kreve betydelig flere ansatte i Sjøforsvaret. Nå skal det bygges og kjøpes nytt.

Så må bemanningen med ansatte og vernepliktige i førstegangstjenesten øke i takt med at flåtestyrken blir større.

– Det skal bli 1300 nye ansatte i Sjøforsvaret i løpet av de neste 12 årene. Brorparten av veksten vil være i Marinen, sier Haugen.

– Det er nødvendig for å bemanne strukturen vår. Veksten er bare antallet vi skal øke med. Vi har i tillegg et årlig frafall av ansatte som enten slutter eller pensjoneres.

– Klarer Marinen å møte personellbehovet sett i lys av flåteplanen som langtidsplanen legger opp til?

– Jeg har stor tro på at vi klarer det. Men vi må utvikle nye systemer for å kunne vokse, vi må ha på plass lønns- og insentivprosjektet med fastlønnsordninger som gir større forutsigbarhet. Vi må lage ny kompetanseutviklingsplan for spesialister slik at vi klarer å produsere kompetansen vi har behov for. I dag har vi en styrkeproduksjon som er dimensjonert for «status quo» – vi skal opprettholde det volumet og kapasiteten vi har. Når vi nå skal ha enda flere fartøyer og enda flere besetninger, må vi tenke helt nytt om hvordan vi skal gjøre det.

– Når vi klarer å gjøre de grepene, da klarer vi å vokse. Vi må ha et sterkt utdanningssystem i bunn som gjør at vi produserer gode fagfolk til Marinen.

LANG MARITIM HANDLELISTE

Ved enden av et bord i Myntgata ved Akershus festning sitter statssekretær i Forsvarsdepartementet Marte Gerhardsen. Hun er omkranset av tre menn i uniform. Det er Kay Norheim, Jon Inge Stensrud og Arnt Reksten. Norheim er leder for fregattprogrammet i Forsvarsdepartementet, Stensrud har tilsvarende rolle for den standardiserte fartøysklassen som er under planlegging, mens Reksten følger opp ubåtanskaffelsen fra Tyskland. De skal støtte departementet og regjeringen i å få et best mulig militærfaglig beslutningsgrunnlag

Den klart største investeringen, fregattene, jobbes det iherdig med for å treffe et valg, er budskapet. Men det vil ta litt mer tid, formaner Gerhardsen overfor et utålmodig pressekorps.

Fire nasjoner som konkurrerer, skal bli til én. Norge kommer til å velge en strategisk partner og en fregatt i løpet av året, forteller Gerhardsen.

– Flåteplanen er den største investeringen i langtidsplanen. Vi skal ha ubåter, vi skal ha standardiserte fartøy og vi skal kjøpe fregatt.

– Vi skal selv bygge inntil 28 fartøy av standardisert fartøysklasse, og vi har en ambisjon om at dette skal bli så bra at vi håper at mange av våre allierte skal kjøpe norske fartøy, sier Gerhardsen.

Hun viser til at målsetningen med å ta skipsproduksjonen av de standardiserte fartøyene

»

Sjef Marinen har tro på at det blir mulig å få nok personell i tråd med langtidsplanen. Likevel blir det utfordrende: – I dag har vi en styrkeproduksjon som er dimensjonert for «status quo» – vi skal opprettholde detvolumet og kapasiteten vi har, sier han.

«Vi skal selv bygge inntil 28 fartøy av standardisert fartøysklasse.»

STATSSEKRETÆR I
FORSVARSDEPARTEMENTET
MARTE GERHARDSEN

hjem, er todelt. Det skal bidra til eksportinntekter for Norge og bygge industri, i tillegg til å styrke evnen til å operere sammen med allierte. Ved at flere land seiler samme type fartøy, gjør det lettere.

– Vi skal bygge gode skip som styrker norsk forsvarsevne samtidig som de er interessante for våre allierte. For at vi skal lykkes med det må vi engasjere større deler av norsk maritim sektor, fortsetter Gerhardsen.

EKSPLOSIV PRISØKNING

Flåteplanen som statssekretær Gerhardsen tegner opp, er modellert etter Langtidsplanen for forsvarssektoren. Den viser at Sjøforsvaret får minimum fem nye fregatter med anti-ubåthelikoptre, Seks nye ubåter og en standardisert fartøysklasse med inntil 10 store og 18 mindre fartøy. Anskaffelsen av fregatter alene er det anslag på at kan komme med en prislapp på mer enn 125 milliarder kroner, skriver blant andre NRK. I tillegg kommer andre kostnadsutgifter.

Fortsatt et det knyttet usikkerhet til hvilken leverandør som trekker det lengste strået og hvor mye det vil koste. Investeringen er én side av saken, en annen side er levetidskostnadene ved den enorme investeringen.
 »

Dette kan bli Sjøforsvarets nye fregatt

Tall og fakta om fartøyene er basert på anslag etter offetnlig tilgjengelig informasjon. Enkelte av fregattene, som det tyske, er ennå ikke i produksjon. Det er forventet å bli en av de største fregattene som finnes.

FDI
(Frankrike)
 Lengde: 122 m
 Vekt: 4500 tonn
 Mannskap: 125 personer
 Produsent: Naval Group
 Hastighet: 27 knop
 Rekkevidde: 5000 nautiske mil

Constellation
(USA)
 Lengde: 151,2m
 Vekt: 7300 tonn
 Personell: 140–200 personer
 Produsent: Fincantieri
 Hastighet: 26 knop +
 Rekkevidde: 6000 nautiske mil

Flere land går for den franske

Ifølge NRK skal Canada og Australia anskaffe den britiske fregatten. I tillegg til det britiske sjøforsvaret, innebærer det at tre land per er nå skal bruke fregatten. Flest land har imidlertid anskaffet den franske blant andre det greske sjøforsvaret (tre fregatter), De forente arabiske emirater (to fregatter) og Frankrike (fem fregatter).

F127
(Tyskland)
 Lengde: 166 m
 Vekt: 10 600 tonn
 Mannskap: 150–230 personer
 Produsent: Thyssenkrupp
 Hastighet: 32 knop
 Rekkevidde: 4000 nautiske mil

Type 26
(Storbritannia)
 Lengde: 149,9 m
 Vekt: 6900 tonn
 Mannskap: 157 (Opp til 208 personer om bord)
 Produsent: BAE Systems
 Hastighet: 26 knop +
 Rekkevidde: 7000 nautiske mil

Kilder: BAE Systems, nyefregatter.no, Naval technology, Thyssenkrupp og NRK

Kay Norheim (t.v.) Jon Inge Stensrud og Arnt Reksten følger opp hensholdsvis fregatt, standardiserte fartøy og ubåtansaffelsen.

At det likevel blir langt dyrere enn Nansen-klassen som kostet rundt 20 milliarder kroner, er åpenbart allerede nå.

Det bekrefter sjef Marinen Kyrre Haugen.

– Hva er rammene for anskaffelsen?

– Jeg tror ikke jeg skal snakke så mye om det, sier Haugen.

– Men fregattene har blitt betydelig mer kostbare nå enn da man kjøpte Nansen-klassen?

– Ja, det er betydelig. Når vi anskaffet Nansen fikk vi et veldig godt tilbud av verftet som var en prioritert anskaffelse av spanske myndigheter. Kostnadsutviklingen på militært materiell har vært veldig høy. Det påvirker drifts- og vedlikeholdsbudsjettene våre at kostnadsbildet på militært materiell er helt annerledes enn den generelle prisstigningen i samfunnet.

– Det er eksempler der vi reforhandler vedlikeholds-og reservedelskontrakter som er 70 prosent høyere enn ved forrige gang. Det ene er jo at det har vært en stor prisstigning samtidig som at etterspørsel etter militært materiell som har eksplodert som en konsekvens av krigen i Ukraina.

Nå er det mange land som styrker forsvaret sitt, sier Haugen.

USA ELLER NOEN ANDRE

– Vi ønsker å kjøpe en fregatt fra et land som er en sterk strategisk alliert. Det er ikke bare et kjøp, det er i tillegg et samarbeid på samme måte som vi gjør på ubåtsiden – noe vi utvikler veldig tett sammen, sier Gerhardsen til pressen som er samlet i Myntgata.

– Det er mye viktigere at dette blir landet godt enn fort, og vi bruker den tiden vi synes er riktig å bruke. Vi skal gjøre et nedvalg i løpet av 2025, fortsetter Gerhardsen før Norheim blir gitt ordet.

– Fra vi tok et første nedvalg i november (2024) har vi hatt en god dialog med de fire nasjonene vi står igjen med. Alle nasjonene har vært veldig åpne og samarbeidsvillige, og vi har kommet et godt stykke på vei for et beslutningsgrunnlag. Vi har hatt tre runder med besøk til de som er aktuelle for å levere fregattene. Det handler om å gi best mulig operativ evne for Norge i levetidsløpet for fregattene, sier kommandør Kay Norheim.

– De som er igjen nå er viktige strategiske

partnere – det er Tyskland, Frankrike, USA og Frankrike, fortsetter statssekretæren.

– Hvor tungtveiende er Sjøforsvarets anbefaling i tilknytning til hvilken type fregatt man velger?

– Fagmiljøer med sine meninger om hva de vektlegger, er viktig. Det er de som er gode til å se på ytelser. Det er ikke nødvendigvis Forsvarsdepartementet som er best til å vurdere det. Når de gir sine anbefalinger til forsvarssjefen, vil han fremme sin anbefaling. Deretter gjøres det en helhetsvurdering på departementsnivå, sier Norheim

– Hva er fordelene ved de ulike leverandørlandene av fregatter?

– Alle kan levere gode skip vi kan bruke. Det er litt ulike fordeler og ulemper med de forskjellige, sier Gerhardsen.

– Det blir litt feil å gå inn på fordeler og ulemper med de ulike nasjonenes fartøy, fortsetter kommandør Norheim.

– Dette er fire gode allierte og det er fire gode skip, og da er det ekstra vanskelig å velge, sier Norheim før statssekretæren følger opp.

– Det viktigste for oss er om fregattene kan gjøre jobben: Kan de delta i allierte operasjoner og levere effekten og utholdenheten sammen med allierte. Det er det vi ser på.

TETT ALLIERT SAMARBEID

Tilbake på Haakonsvern forteller Haugen om de maritime veivalgene de står overfor. Han har vært sjef for Marinen i ett år, og tiltrådte kort tid etter at regjeringen lanserte sin langtidsplan for Forsvaret, som blant annet signaliserte en sterk satsing på Sjøforsvaret.

Haugen ønsker ikke å komme med en offentlig anbefaling knyttet til hvilken fregatt Marinen foretrekker. Prosessen som ledes av Forsvarsdepartementet må gå sin gang, og det er regjeringen og Stortinget som tar den endelige avgjørelsen. Marinen leverte inn sine vurderinger til departementet før sommeren.

– Vi har skrevet en delutredning på operativt samarbeid som går inn som et saksgrunnlag til departementet som de veier opp mot en rekke andre faktorer som de vurderer, sier Haugen.

Han håper prosessen med et nedvalg innebærer at Marinen snart får klarhet i om det blir Tyskland, Frankrike, USA eller Storbritannia som får oppdraget.

– Når får Marinen de nye fregattene?

– Det kommer litt an på hvilket alternativ som besluttes. Frankrike har en produksjonslinje man kan gå rett inn på og britene har signalisert at vi kan få innpass i deres produksjonslinje som gjør at vi kan få de første fregattene på samme tidspunkt som franskmennene. Med USA sitter ikke jeg med et godt tidsbilde og Tyskland har ikke designet ferdig sitt fartøy så det er mye lenger frem i tid. Tidlig 2030-tallet skal vi få levert det første fartøyet, og vi kommer til å operere den nye klassen samtidig med Nansen-klassen for å opprettholde fregattkapasitet i en overgangsperiode.

– Dere seiler med britene nå (se side 26), og det sikkerhetspolitiske samarbeidet med britene strekker seg langt tilbake i tid. Er det faktorer som spiller inn på hva dere vil anbefale?

– Britene er våre nærmeste og viktigste europeiske allierte. Før, under og etter 2. verdenskrig har vi hatt felles interesseområder og felles strategiske interesser i Nord-Atlanterhavet – i Norskehavet og Barentshavet. Vi har felles trening og utdanning på en god del områder, og vi utveksler offiserer. Båndene til Storbritannia er allerede velfungerende.

– Med de andre nasjonene vil vi starte med et litt lavere utgangspunkt, men det betyr ikke at vi ikke kan utvikle et tett og nært samarbeid.

– Det er ikke tyske eller britiske fregatter med to streker under?

– Vi har vi et potensiale for godt samarbeid med alle de de fire nasjonene.

MER UTDANNING

Uavhengig av fregattvalget blir det viktigste framover å beholde og utvikle kompetanse, levere operativ evne og utvikle nye kapasiteter, forteller Haugen.

En av utfordringene Marinen nå står overfor er at en oppbemanning og innfasing av nye fartøy, vil kreve større ressurser enn det de har i dag. Det handler om evnen til å følge opp, beholde og utdanne nytt personell på fartøyene. Ved en større og helt ny flåtestruktur må langt flere utdannes enn i dag.

– Behovet for opplæring vil bli to ganger, eller tre ganger så stort som i dag når vi tar inn flere i Marinen. Hvis du for eksempel er navigatør får du opplæring når fartøyet seiler. Hvis de er tre navigatører under opplæring, blir opplæringen bare en tredjedel og erfaringen blir bare en tredjedel.

– Det betyr at hvis ikke vi tar grep vil vi bruke »

«Det viktigste for oss er om fregattene kan gjøre jobben: Kan de delta i allierte operasjoner og levere effekten og utholdenheten sammen med allierte. Det er det vi ser på.»

STATSSEKRETÆR I FORSVARSDEPARTEMENTET
MARTE GERHARDSSEN

«Hvis vi bruker alle pengene våre på å kjøpe fartøy, og ikke kjøper reservedeler, ammunisjon og missiler, får vi fartøy som ikke har utholdenhet og ikke leverer operativ tilgjengelighet.»

SJEF MARINEN KYRRE HAUGEN

mye lengre tid på å bygge kompetanse og heve erfaringsnivået når vi nå øker utdanningsvolumet.

LÅ FOR MYE TIL KAI

I Myntgata i Oslo nærmer presseseansen seg snart slutten. Å treffe riktig valg av fregatt, blir avgjørende for forsvarsevnen. Det blir også viktig å unngå en situasjon der fregattene ligger til kai som følge av mangel på reservedeler. Det skal ikke skje igjen, ifølge Norheim

– Det er en av fordelene ved å gå inn i et større program. Med Nansen-klassen var vi alene. Nå skal vi ha systemlikhet. Da får vi en større reservebeholdning som gjør at vi kan holde fregattene i drift på en helt annen måte. Vi har sett at det er veldig dyrt å være alene, og derfor ønsker vi å være en del av en helhet, sier Norheim.

– For å få Forsvaret til å fungere må vi bestille inn reservedeler, ammunisjon og få tilstrekkelig med bemanning – som vi har bygget ned over tid. Det er tydelig at vi har en jobb å gjøre, sier statssekretær Gerhardsen.

BYTTELÅNER DELER

At fregattvåpenet har vært lidende under dårlig

tilgang på reservedeler og ammunisjon, er ingen hemmelighet. Det har ved flere tilfeller også blitt påpekt av Riksrevisjonen, som i en rapport påpekte flere alvorlige mangler:

- › Sjøforsvaret har et fregattvåpen med lavere operativ evne enn forutsatt av Stortinget
- › Reservedelsforvaltningen svekker fregattenes operative evne
- › Etterslep i vedlikeholdet av fregattene svekker operativ evne, het det i Riksrevisjonens rapport fra 2017

Deretter fulgte en rekke tiltak fra Forsvarsdepartementet for å utbedre manglene. Likevel var det for få reservedeler og fortsatt stor belastning på personellet flere år senere

Det er utfordringer som fortsatte gjelder i dag, sier Haugen. Han understreker at det er en økende kostnad å seile med fartøy som begynner å nærme seg slutten av sin livsfase.

– Vi må optimalisere på de få skrogene vi har (fire fregatter etter Ingstad-forliset, journ. anm.). Det gjør vi ved å flytte og plukke ut utstyr og deler, og sette de i andre fregatter for å holde de i gang.

– Kannibalisering...?

– Ja, kannibalisering.

– I tillegg til reservedelsproblematikk hadde aldri Nansen-klassen helikopter om bord, noe som svekket anti-ubåt kapasiteten. Hvor viktig er at det at det kommer på plass med de nye fregattene?

– Det å ha en luftbåren anti-ubåt kapasitet er avgjørende. Anti-ubåt krigføring er et system: Vi har P8, vi har fregatter, vi har helikoptre og andre ubåter. En fregatt er en del av et system, og en fregatt med en luftbåren anti-ubåt kapasitet som helikoptre, er viktig. Det utvikles jo også ubemannende systemer som kan bidra her. Det er viktig å kunne utnytte den kombinasjonen av helikoptre og ubemannede systemer. Da kan vi bruke helikoptre når det er nødvendig, og ubemannede systemer når det er mulig og hensiktsmessig.

– Under operasjon HIMAST har vi et britisk Wildcat-helikopter med mannskap om bord på KNM Roald Amundsen. Det tilfører oss svært viktig og etterlengtet kompetanse innen styring og ledelse av helikopteroperasjoner.

– Hvordan vil Marinen være og se ut i 2036, ved utløpet av langtidsplanen?

– Da vil vi ha en marine som er robust med god bemanning. Det er helt avgjørende de kommende årene at vi klarer å planlegge anskaffelsene, slik at vi kan levere det som er forventet med tanke på alle de milliardene vi kommer til å bruke. Hvis vi bruker alle pengene våre på å kjøpe fartøy, og ikke kjøper reservedeler, ammunisjon og missiler, får vi fartøy som ikke har utholdenhet og ikke leverer operativ tilgjengelighet.

– Da blir investeringsmidlene vi har brukt på fartøyene mindre relevante. ■

Full Spectrum Air Defence

One System – Layered Capability

KONGSBERG

- LRAD/Anti-TBM
- MRAD
- SHORAD
- VSHORAD/CUAS

Integrated Air and Missile Defence

The NASAMS Evolution Continues

NASAMS
Air Defence System

– VI HAR EN UNIK MULIGHET

Kan bli nytt skipseventyr i Norge

↑ Her ser vi illustrasjon av standardiserte fartøy fra verftet VARD. Konseptet heter «Resilience» (Illustrasjon: Vard).

Med en standardisert flåtestyrke der systemene om bord fartøyene er mer like enn i dag, **blir behovet for omskolering av mannskapet mindre**, sier sjef Kystvakten.

TEKST & FOTO: ØYVIND FØRLAND OLSEN

Sjef Kystvakten sier at en standardisert flåtestyrke vil styrke Sjøforsvaret og gjøre det lettere å lære opp tekniske og operative mannskaper på systemene om bord da disse blir like.

Da vil det i større grad enn nå gjøre det mulig at Marinen og Kystvakten kan byttelåne besetningsmedlemmer ved behov.

– Vi har dårlig tid og vi må komme i gang nå. Samtidig har vi en unik mulighet vi må gripe. Det

innebærer at vi må stå sammen som nasjon, sier Øyvind Dunsæd.

ØYNER NORSK INDUSTRIEVENTYR

Under Industriforum for flåteplanen i slutten av mai, var flaggkommandøren en del av mindretallet i uniform.

Store deler av et dresskledd maritimt næringsliv var nemlig samlet i Oslo. De øyner muligheten for et industrieventyr som på nytt skal sette Norge på kartet som en maritim industrinasjon i »

Her ser vi illustrasjon av standardiserte fartøy fra Kongsberg. Konseptet heter «Vanguard» (Illustrasjon: Kongsberg Defence & Areospace).

«Med en standardisert flåtestyrke der systemene om bord fartøyene er mer like enn i dag, blir behovet for omskolering av mannskapet mindre.»

ØYVIND DUNSÆD

internasjonal toppklasse. Forsvaret og regjeringen har gitt industrien et oppdrag om å bygge en ny flåtestyrke bestående av 28 standardiserte fartøy, og de skal bygges i Norge.

12 går til Kystvakten og 16 til Marinen. Det vil bety en utskiftning av store deler av flåtestyrken til Sjøforsvaret, og det vil åpne for flere muligheter for en framtidig flåtestyrke.

STANDARDISERT OPPLÆRING

Omfanget av vedlikeholdet og variasjonen på reservedelene til Sjøforsvaret skal bli mindre. Det er avhengig av at delsystemene på flertallet av Marinens og Kystvaktens fartøyer blir like. Da vil blir det lettere å bytte ut komponenter om bord slik at fartøyene holder tritt med tiden og den teknologiske utviklingen, forteller Dunsæd.

Han håper også på enda flere positive effekter ved nye fartøy.

– Med en standardisert flåtestyrke der systemene om bord fartøyene er mer like enn i

dag, blir behovet for omskolering av mannskapet mindre. Da kan vi utdanne våre maskinister og navigatører én gang. Det vil også gi bedre muligheter for Marinen og Kystvakten å støtte hverandre med besetningsmedlemmer om det skulle dukke opp kritiske behov, sier Dunsæd og fortsetter.

– Da kan jeg ringe Kyrre (Haugen, sjef Marinen, journ.) og spørre om jeg kan hjelpe ham hvis han har kritiske vakanser en periode, og han kan gjøre det samme overfor meg. Det er en forutsetning at besetningsmedlemmene er villige, og vi må være sammen om det, men det tenker jeg ikke blir en utfordring. Videre skal vi støtte Marinen med våre erfaringer med å ha en to-besetningsløsning på våre fartøy, sier Dunsæd.

ØNSKER Å SELGE TIL UTLANDET

– Vår ambisjon er utnytte at Norge er en av verdens mest avanserte skipsfartsnasjoner. Fartøyene skal være så sivile som mulig og så militære som nødvendig. Samtidig må vi vri sivil industri over

til militær industri, sier forsvarsminister Tore O. Sandvik (Ap).

Han håper de nye fartøyene som er i støpeskjeen, og som er forventet å bli levert fra rundt 2030, skal bli en eksportsuksess til flere Nato-land i Europa.

– Det hårete målet er at fartøyene blir med på å sette en Nato-standard for fartøy, sier Sandvik som var på reise i Litauen i mai. Der sonderte han mulighetene for at det lille landet ved Østersjøen kan bli neste etter Norge som går for de standardiserte fartøyene.

– Fartøyene skal være så sivil som mulig, og så militær som nødvendig, sier du. Hva legger du i det?

– Det er mye større byggetempo i sivil skipsindustri. De ligger i front med tanke på teknologi og innovasjon, og vi må ta inn erfaringene fra offshore-næringen for å holde kostnadene nede. Samtidig skal fartøyene ha en militær funksjon slik at vi må ha militær kompetanse inn, og fartøyene skal bære våpen, sier Sandvik til Offisersbladet. ■

«Vår ambisjon er utnytte at Norge er en av verdens mest avanserte skipsfartsnasjoner. Fartøyene skal være så sivile som mulig og så militære som nødvendig.»

FORSVARSMINISTER
TORE O. SANDVIK (AP)

FAKTA

Standardiserte fartøy

28 nye standardiserte fartøy til Sjøforsvaret skal erstatte fartøy i både Marinen i Sjøforsvaret innen utgangen av langtidsplanen 2036.

Fartøyene skal bygges i Norge

12 fartøy skal til Kystvakten

16 fartøy skal til Marinen

I Kystvakten skal disse fartøyene utfases og erstattes med standardiserte fartøy: Barentshav-klassen, Boa-fartøyene (innleide), Nornen-klassen, Reine-klassen og KV Harstad

I Marinen skal disse fartøyene utfases og erstattes med standardiserte fartøy: Skjold-klassen (kystkorvetter), Oksøy- og Alta-klassen (mine-ryddere/sveipere)

Kilde: Forsvaret

Visste du ...

Regjeringen ønsker gjenkjøpsavtaler som tilsvarer prisen på fregattene? Det betyr at Norge skal selge like mye som de kjøper for. Det innebærer at landet som leverer fregattene, forplikter seg til å kjøpe norske varer og tjenester for et tilsvarende beløp

– Hvor realistisk er det?

– Det har vært standarden før, så det er ambisjonen. Det er mange måter å gjøre det på: Vi har en bred våpenindustri, og vi har andre måter å gjøre det på så får vi se når vi kommer så langt at vi lander på en fregatt, sier forsvarsminister Tore. O Sandvik til Offisersbladet.

– DETTE ER ET EVENTYR FOR VELDIG MANGE

Roger Lervik og besetningen om bord KNM Roald Amundsen er forberedt på at de kan bli angrepet når de seiler til Stillehavet.

TEKST & FOTO ØYVIND FØRLAND OLSEN

I mai var KNM Roald Amundsen i Middelhavet. I åtte måneder skal de være en del av styrkens deployering til Indo-Stillehavet. Et britisk Wildcat-helikopter operere ut fra den norske fregatten under perioden (Foto: Helene Synes/Forsvaret).

Klokka stopper idet du drar fra kaia og du blir fokusert på oppdraget. For de som blir igjen hjemme, går hverdagen som vanlig, sier skipssjef Roger Lervik (44).

På skipssjefslugaren om bord fregatten forteller kommandørkapteinen om oppdraget som venter. Sammen med det britiske hangarskipet HMS Prince of Wales, deltar Norge med fregatten KNM Roald Amundsen i Carrier Strike Group 25.

At det blir en lang reise, er en underdrivelse. Besetningen om bord den norske fregatten skal seile til Middelhavet deretter gjennom Suezkanalen videre til Australia og så Japan.

Der blir det besetningsskifte og fire måneder lenger til sjøs for det nye mannskapet, før KNM Roald Amundsen nærmer seg norske farvann og Haakonssvern i desember 2025.

– Selv om den sikkerhetspolitiske situasjonen er usikker, er dette utvilsomt et eventyr for veldig mange. Vi besøker havområder og land de aller

Offisersbladet møtte skipssjef Roger Lervik før han og resten av besetningen om bord KNM Roald Amundsen kastet loss og startet oppdraget som blant annet tar fregatten til Stillehavet.

fleste aldri har vært i, og som man kanskje heller ikke kommer tilbake til, sier Lervik.

FORBEREDT PÅ ANGREP

Til tross for forventningene hos skipssjefen og resten av besetningen, er Lervik tydelig på at oppdraget skjer i en urolig tid. Kina legger ikke skjul på at de ønsker å innlemme Taiwan i fastlandskina, og landet holder stadige militærøvelser rundt øynasjonen. Houthiene i Yemen har gjennomført flere angrep på skip som ferdes gjennom Suezkanalen som forbinder Middelhavet med Rødehavet.

De har flere ganger blitt angrepet av USA, og Houthiene har lovet gjengjeldelse.

Det er områder KNM Roald Amundsen og resten av fartøyene skal seile. Det innebærer at de må være forberedt på fiendtlige handlinger, forteller Lervik.

– Vi trener jo på scenarier der vi kan bli angrepet og vi forbereder oss på det verste, men det er vanskelig å si noe om sannsynligheten for at det skal skje. Vi seiler i områder der situasjonen kan endre seg veldig fort.

– Samtidig er det viktig å understreke at vi ikke seiler alene, og vi har gode kapasiteter til å forsvare oss med. Som en vestlig flåtestyrke som reiser i disse områdene vil vi tiltrekke vi oss oppmerksomhet. Det er vi forberedt på, fortsetter Lervik.

Han sier likevel at det kan bli gjort justeringer på seilingsplanen.

– Vi skal til Middelhavet, så skal vi til Australia og deretter til Japan. Det er det som ligger «åpent». Seilingsrutene imellom blir det tatt beslutning på underveis, og er avhengig av situasjonen.

TETT SAMARBEID

Marinen har allerede et flere måneder langt samarbeid og samtrening med britene for å forberede seg på den åtte måneder lange operasjonen. Når KNM Roald Amundsen kaster loss, seiler de med et britisk Wildcat-helikopter og britisk helikopter-mannskap om bord.

Lervik forteller at det er 13 nasjoner som vil delta under operasjonen som varer i åtte måneder.

– Fra start til slutt er det likevel bare oss og britene som deltar. Operasjonen er delt inn i faser, og flere nasjoner deltar i de ulike fasene. At vi evner å operere sammen med den britiske flåtestyrken viser vi at vi kan fult ut kan erstatte en av deres egne enheter. At vi klarer å bli så tett integrert krever litt av oss, men også av dem, sier Lervik.

– Når du blir inkludert da blir du også betrygget. Ved å gjøre dette viser vi at vi er fullt i stand til å bli en del av briterne flåtestyrke ved å erstatte en av deres egne enheter.

Han forteller at å styrke samarbeidet med britene også er en av målsetningene med å sende en av de norske fregattene flere tusen nautiske mil unna norske havområder. Norge skal vise at de er en pålitelig partner for Storbritannia.

KAN BLI UTFORDRET I NORD

– Det er en av våre viktigste allierte i nordområdene. Som den store sjøfartsnasjonen vi er, må vi støtte en regelbasert verdensorden. Vi skal seile til områder i Asia der havretten blir utfordret, og ved å seile i disse områdene ønsker vi å signalisere at vi mener at havretten bør opprettholdes og at vi skal anerkjenne fri ferdsel på det åpne hav.

– *Hvordan bidrar dere til å opprettholde havretten?*

– Det handler blant annet om «freedom of navigation activities» - og vise at vi forholder oss til internasjonal sjørett slik at vi kan operere i internasjonal farvann. Enkelte av havområdene i Asia er omstridte. Enkelte nasjoner mener at disse omstridte havområdene ikke er internasjonalt farvann. Vestlig tilnærming er likevel at det er internasjonalt farvann slik at vi alle har lov til å ferdes i disse områdene.

«Vi trener jo på scenarier der vi kan bli angrepet og vi forbereder oss på det verste, men det er vanskelig å si noe om sannsynligheten for at det skal skje.»

SKIPSSJEF
ROGER LERVIK

– *Er det Kina og kinesiske fartøy som tar seg til rette i disse områdene?*

– Det er det også, men det er ikke bare det. I våre nærområder har vi også en nabo i øst (Russland, journ. anm.), slik at problemstillingene vi står overfor under operasjonen også har relevans for Norge. Derfor er det viktig at vi støtter våre allierte nå fordi vi er avhengig av den samme støtten hvis våre havområder blir utfordret her i nord, sier Lervik.

FAMILIE OG SAMHOLD

Lervik forteller at det vil bli et savn å reise fra både kjæreste og barn. Det er imidlertid ikke første gang skipssjefen har vært månedvis borte fra hverdagen på hjemmebane i Bergen. Han har tidligere blant annet deltatt i operasjonen Ocean Shield som hadde til hensikt å beskytte sivil skipstrafikk mot pirater i 2009 og 2013.

Da var han borte seks måneder.

For store deler av besetningen som også teller en betydelig andel personell i førstegangstjenesten, er det imidlertid noe helt nytt å være borte fra familie, venner og norsk jord under føttene så lenge. Forut for det åtte måneder lange seilaset ble det arrangert familiedag på Haakonssvern der de nærmeste kunne delta.

Det handler om inkludering, men også å informere de som blir berørt av oppdraget best mulig, forteller Lervik.

– Vi har gjort en stor innsats i å forberede personellet, men også de der hjemme i forkant. Fire måneder borte (før besetingsbytte i Japan, journ. anm.), er ikke en ubetydelig tid. Vi kommer til å ha et stort fokus på «mental hygiene» underveis. Vi skal legge opp til velferdsopplegg slik at besetningen får koblet av om bord og ved landligge, sier Lervik. ■

De som slipper gjennom nåløyet

Regjeringen vil øke antall vernepliktige i første-gangtjenesten med 4600 over en tiårs periode og lover et historisk forsvarsløft. Likevel sier Forsvaret fortsatt nei til omtrent seks av ti – før de har møtt opp.

TEKST OG FOTO: MORTEN LAUVENG

For mange er dette det første møtet med våpen. På Rena lærer rekruttene skytestil-linger og trygg våpenhåndtering i en uke før de klargjøres for skytebanen.

«Hit, men ikke lenger». Aleskander Panic har sett de fleste triksene for å prøve å slippe unna tjeneste. Men frykter Forsvaret mister mange kandidater gjennom egenerklæringen, før de får mulighet å evaluere dem.

Tidlig en mandagsmorgen møter ungdommer fra hele Østlandet i en anonym bygning på Skøyen – noen spente, andre trøtte. Dette er deres første møte med Forsvaret, og kanskje starten på noe nytt.

– Ett feil kryss, og du er ute. Om det faktisk står så dårlig til med dagens ungdom, blir jeg bekymret – men jeg tror ikke det gjør det, sier seksjonssjef ved Forsvarets sesjonssenter, Aleksander Panic.

Ifølge rapporter fra både FFI (Forsvarets forskningsinstitutt) og andre instanser oppgir enkelte ungdommer feil informasjon i egenerklæringen før sesjon – ofte med ønske om å slippe førstegangstjeneste. Flere unge mener det er legitimt å «lure systemet» dersom de ikke ønsker å avtjene verneplikt.

Det er ikke Forsvarets jobb å sysselsette alle. Egenerklæringen skal hjelpe Forsvaret å sile ut de mest egnede. Men i prosessen med å luke ut kandidater, mister systemet kanskje også noen av de beste. Motivasjon vektlegges tungt – kanskje for tungt, mener Panic.

– Medisinsk seleksjon tar stor plass, og det medisinske frafallet er skyhøyt. Enkelte diagnoser, som ADHD og skulderdysplasi, sier lite om faktisk funksjonsevne, men fører likevel til automatisk utelukkelse i dag, sier Panic. »

«Den perfekte kandidaten? Hodet og hjertet på rett plass. Det kommer du langt med.»

SEKSJONSSJEF
VED FORSVARETS
SEKSJONSSENTER,
ALEKSANDER PANIC

I venterommet samles ungdommene. I løpet av dagen skal de gjennom løpetester, styrkeøvelser, teori og intervju. Bare én av seks blir tatt inn til tjeneste.

Han har sett hundrevis av ungdommer passere gjennom sesjon. Mange er motiverte og klare for tjeneste. Likevel ender nesten halvparten av de oppmøtte med å falle fra, før de i det hele tatt når porten til en militærleir.

– Helst skulle vi på sesjonssenteret sett at alle forhåndsutvalgte var i en sånn forfatning at vi kunne bruke dem. Men sånn er det ikke i dag. Om flere må inn og lære seg å forsvare landet sitt, lever jeg godt med det, sier Panic.

VIL BLI FELTOPERATØR

En av de som har tatt pause fra russefeiring og eksamenspress er Jens Tørmoen (19). Han går siste året på studiespesialisering, men veien videre er usikker. Et år eller to i Forsvaret passer han godt. Han har allerede sett for seg en fremtid i Hæren som feltoperatør.

– Det høres kult ut, de samler informasjon og beveger seg i fiendtlig territorium. Hvis jeg må legge studiene på vent, så går det fint. Det er ikke så lenge, egentlig, sier Jens.

Her skal han måles og veies – både fysisk og psykisk. Rundt 60 ungdommer skal gjen-

Rekruttene i KPA ved Rena leir får grundig innføring i trygg våpenbruk og skytestillinger. Klikkpatroner i dag, skarpe skudd i morgen.

nom helsesjekk, teoretiske prøver, løpetest og intervju.

Etter flere år med innstramminger har Forsvaret kunnet velge blant de mest motiverte og fysisk sterke. Av rundt 60 000 i hvert årskull innkalles cirka 25 000 til sesjon, men bare 10 000 møter til førstegangstjeneste. Å rekruttere i en tid med økt sikkerhetspolitisk spenning er én utfordring – en annen er hvordan avdelingene skal ta imot dem.

EN GENERASJON SOM KJENNER PÅ ALVORET

På Rena leir retter korporal Johannes Bueie blikket mot den fulle treningshallen. Et nytt kompani skal gjennom våpentrening før skytebanen. Lyden av ladegrep og metall mot metall fyller hallen som regn på et blikktak.

For mange er det første gang de holder et våpen. Selv med klikkpatroner i magasinet er alvoret tydelig.

– Vi er ærlige med dem. De har en angrepsrifle i hendene. Den har ett formål – å kunne ta liv om det kreves. Det må de forstå. At verden er så urolig

«Jeg håpet befalet ville berolige oss å si at det ikke blir krig. Men det har de ikke gjort. De er tydelige på at hvis det blir nødvendig, skal vi gjøre det som trengs.»

AMALIE LYNGSTAD (19)

nå, gjør også inntrykk. De vet at det er krig i Europa, og det skjerper dem, sier korporalen.

Men for noen vekker dette også frykt.

– Vi tar samtaler med dem og prøver å møte bekymringene uten å bagatellisere. Vi bruker følelsene som motivator.

VERDT Å KJEMPE FOR LANDET

Amalie Lyngstad (19) er ikke glad i våpen. Tanken på å drepe er ubehagelig.

– Jeg håpet befalet ville berolige oss å si at det ikke blir krig. Men det har de ikke gjort. De er tydelige på at hvis det blir nødvendig, skal vi gjøre det som trengs.

En setning under en forelesning satt seg i den unge rekrutten.

– Han spurte: «Er vi her fordi vi hater fienden, eller fordi vi elsker våre egne?». Det traff meg. Jeg synes det er verdt å kjempe for det vi har i Norge. Det er vi som er utvalgt, det er klart vi skal gjøre det, sier Lyngstad.

Bueie er imponert over hvordan ungdommene takler utfordringene.

– De er interesserte, lærevillige og flinke til å ta vare på hverandre. De er veldig påskrudde, og stiller mye bra spørsmål. Da er det morsomt å drive utdanning.

FOR FÅ INSTRUKTØRER – FOR MANGE REKRUTTER

I 2025 skal 400 flere vernepliktige soldater til førstegangstjeneste. Men mangelen på instruktører merkes allerede i dag.

Amalie Lyngstad kjenner på stolthet over å være en av få som er selektert til tjeneste.

Vi har lenge varslet behovet. Men nå skjer det noe. Vi ser allerede effekten – flere ledere produseres. Første kull har bare jobbet i snart ett år, men mange fortsetter til høsten. Det er en start, sier oberstløytnant Lars Samuel Samuelsen.

– Jeg har ansvar for 25 rekrutter, det blir for mange og gjør det vanskelig å se den enkelte. Vi trenger flere instruktører med erfaring og utdanning for å bevare kvaliteten på det vi lærer, sier Bueie.

Foreløpig merkes lite til regjeringens lovede milliardsatsing ute i avdelingene. Mye av pengene går til lagre og reservedeler som har krympet – noe som blir beskrevet som nødvendig, men det skjer på bekostning av drift og utdanning. Samtidig har Forsvaret lenge hatt utfordringer med å beholde personell, men har nå tatt grep for å styrke mellomledet.

STORSTILT SATSNING

På Terningmoen ved Elverum sitter oberstløytnant Lars Samuel Samuelsen, sjef for Hærens skole for rekrutt- og fagutdanning. Han er kjent med problemstillingen ute i avdelingene. Maksgrensen for deres to kompanier i dag er 600 rekrutter. Det er allerede for mange.

– Strikken er tøyd. De som skal være kompanisjefer i dag, ble utdannet for ti år siden. Det er i mellomledet vi sliter mest nå, det fikser vi ikke »

«Jeg har ansvar for 25 rekrutter. Det er for mange, og det blir vanskelig å se hver enkelt. Vi trenger flere instruktører med erfaring og utdanning for å bevare kvaliteten på det vi lærer.»

KORPORAL JOHANNES BUEIE

over natta. I langtidsplanen legger vi opp til maks 15 per instruktør. Får vi til det, blir det bedre, sier Samuelsen.

For å sikre bedre ledelse på lavere nivå har Hæren gjort en betydelig satsing på lagfører-utdanningen. Siden 2023 er antallet elever økt til rundt 300 i året, og utdanningen er forlenget til ett år. Etter endt skoleår går soldatene direkte ut i avdeling som lagførere.

– Vi har lenge sagt ifra om behovet. Men nå tas det tak. Vi ser allerede effekt av det. Flere ledere produseres. Første kull har bare jobbet i snart ett år, men mange fortsetter til høsten. Det er en start, sier Samuelsen.

I tiårsplanen skal Terningmoen utvides fra 500 til 1800 soldater. Det skal bygges nye kaserner, messe, lagre og kontorer. Skytefelt og treningsfasiliteter oppgraderes, og området utvides over jernbanen med en undergang som knytter områdene sammen.

– Det skjer en veldig spennende satsing her. Det blir en liten by. Vi får bare håpe bygningene kommer i tide, så skal vi fylle dem med personell, sier Samuelsen.

JAKTEN PÅ DE RETTE

Tilbake på Skøyen går Jens Tørmoe ut fra styrketesten med blandede følelser. Det gikk greit, men løpetesten gjenstår. Selv om han spiller fotball for Lillestrøm gruer han seg, han er ikke alene om det. På tredemølla henger spyposer. Det er ikke akkurat beroligende.

Men det er sjeldent de brukes, smiler testlederen.

På kontoret sitter seksjonssjef Aleksander Panic. Skøyen sesjonssenter har rundt ti ansatte »

Korporal Bueie tar individuelle samtaler med rekruttene sine. I en tid med krig i Europa kjenner flere på alvoret de står overfor. Samtidig etterlyser han flere instruktører – de stadig større kompaniene gjør det vanskeligere å se den enkelte.

«Målet er å luke ut dem som ikke er kvalifisert, og hvert år justerer vi både skjemaet og prosessen basert på erfaringer.»

TRINE SYLJU ARNTSEN,
KOMMUNIKASJONSSJEF VED
FORSVARETS PERSONELL- OG
VERNEPLIKTSSENTER

Jens Tørmoen er en av få av ungdommene som ble rekruttert denne dagen. Han er lettet over at han kom inn i Hæren, akkurat dit han ønsket seg.

og rekrutterer omtrent halvparten av alle vernepliktige. Han har jobbet med seleksjon i over ti år og sett alt, fra toppidrettsutøvere til ungdom som ikke eier joggesko og møter opp i crocs.

– Den perfekte kandidaten? Hodet og hjertet på rett plass. Det kommer du langt med.

Det løste seg for Tørmoen, han ble en av få som ble innkalt denne dagen, og ser frem mot femten måneder i hæren, akkurat dit han ønsket seg. Men mange andre denne dagen ble sendt hjem – til glede for noen og fortvilelse for andre.

I STADIG UTVIKLING

Med innføringen av allmenn verneplikt i 2015 ble Norge det første NATO-landet som likestilte kvinner og menn i plikten til å forsvare landet. For å håndtere doblet årskull ble ordningen med todelt sesjon innført.

Alle ungdommer fyller ut et egenerklærings-skjema. Basert på svarene velger Forsvaret hvem som kalles inn. Det gir mulighet til å rekruttere bredt og finne de mest egnede.

– Målet er å luke ut dem som ikke er kvalifisert, og hvert år justerer vi både skjemaet og prosessen

basert på erfaringer, sier Trine Sylju Arntsen, kommunikasjonssjef ved Forsvarets personell- og vernepliktssenter.

Seksjonssjef Panic ser endringer og forstår det er en prosess i utvikling, men mener skjemaet bør tilpasses målgruppen bedre. Han har ingen »

Alle ungdommene Offiserbladet møter under sesjon gruer seg til løpetesten. Spyposene brukes sjelden, ifølge testlederen – men det hender noen tar den helt ut. Rekorden på huset er nitten minutter.

Bård Torgersen Mørch (f.v.) og August Vislie Mikkelsen vil anbefale Forsvaret til alle. Gode rutiner og Forsvarets kjerneverdier – respekt, ansvar og mot er noe de ønsker å ta med seg videre i livet.

fasit, men mener det legges det for stor vekt på motivasjon og egenvurdert fysisk form – vurderinger som ofte blir subjektive.

– En sjettedivisjons spiller kan føle seg som guds gave til Forsvaret, mens en topp trent langrenns utøver kan føle seg dårlig, for noen andre i klassen er bedre.

Han håper justeringer i egenerklæringsskjemat og en mer nyansert vurdering kan tette lek-kasjene i systemet, så færre ungdommer glipper mellom fingrene.

Hvis ikke må Forsvaret begynne å grave dypere i årskullene.

Det innebærer store endringer i både beman-ning, infrastruktur og organisering, og blir ifølge Panic et langt mer komplekst og ressurskrevende prosjekt.

ET ÅR MAN ALDRI GLEMMER

Etter to uker på rekruttskolen begynner konturene av soldatlivet å vise seg for de ferske rekruttenes. Forventningene har vært mange – virkelighe-ten noe annet.

«Jeg trodde det fysiske skulle bli tøffest. Men det er det psykiske og sosiale som krever mest. Å være rundt folk 24/7 er tøffere enn jeg trodde.»

REKRUTT AUGUST VISLIE MIKKELSEN

– Jeg liker å være sosial, men trenger også å koble av. Her finnes ikke egentid. Man må jobbe med seg selv hele tiden, sier Bård Torgersen Mørch.

August Vislie Mikkelsen er enig.

– Jeg trodde det fysiske skulle bli tøffest. Men det er det psykiske og sosiale som krever mest. Å være rundt folk 24/7 er tøffere enn jeg trodde, sier Mikkelsen.

Med uniformen på fjernes skillene, og nye vennskap oppstår. Til tross for utfordringene vil de anbefale Forsvaret for alle.

– Det gjør noe med deg psykisk. Du blir sterkere til å møte motgang. Jeg anbefaler det til alle, også de som ikke er motiverte, sier Mørch.

– Går du inn med vilje til å lære og viser interesse, får du mye igjen, sier Mikkelsen.

Nå venter første helgeperm.

– Jeg skal ta toget hjem til dama og familien. De to ukene her har grilla hue litt, ler Mørch.

– Jeg savner bare folkene mine. Resten av hverdagen der hjemme klarer man seg uten, sier Mikkelsen. ■

**15 %
rabatt**

Som medlem av BFO får du 15% rabatt på leiebil. Bestill leiebil til sommerferien nå!

Skal du ut å reise i sommer? Da kan det være lurt å bestille leiebil allerede nå. Som BFO-medlem får du 15% rabatt på privatreiser i Norge og store deler av Europa.

Slik bestiller du

Søk pris og bestill på hertz.no/bfo eller på telefon 22 10 00 00.

Oppgi rabattkode (CDP) 858387 ved bestilling.

hertz.no/bfo

Hertz®

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea

Som medlem av BFO får du et av
Norges beste billån, med rente fra 6,35 %

Søk lån til bil, MC og caravan på
nordea.no/billån

Priseksempel: Eff. rente 8,09 %, kr 150.000 o/5 år,
etableringsgebyr kr 2200. Tot: kr 181.638,-

DINE SIDER

VIKTIG FOR DEG SOM MEDLEM

02/2025

Side 43-65 >>

LEDERE I FORSVARET:

**Slik tar du
vare på
personellet**

SIDE 46

SYSTEMATISK
FORSKJELLSBEHANDLING:

**BFO slåss for at
nærkamp skal
forsikres**

SIDE 48

**Og så, uti juli en gang,
mens du har tærne
godt begravet i en
varm sandstrand, skjer
det usannsynlige. Det
tikker inn en sms fra
sjefen som sier: «Vi må
trekke tilbake ferien
din! Møt på kontoret
ASAP.»**

SIDE 50

**Våre eksperter
hjelper deg – bla om**

Grete Thorsby
FORHANDLINGSLEDER

Lars Omberg
FORHANDLINGSLEDER

Jon Erling Johansen
FORHANDLINGSLEDER

Grete Thorsby
FORHANDLINGSLEDER

Lars Omberg
FORHANDLINGSLEDER

Jon Erling Johansen
FORHANDLINGSLEDER

Ny jobb i Forsvaret – og nok en gang pakkes livet ned

Flytte eller pendle? Når Forsvaret kaller, angår det også familien.

SKREVET AV GRETE THORSBY

Er du en av Forsvarets ansatte som har fått ny stilling på søknads- eller beordringsrunden 2025 og er i tenkeboksen hvorvidt du skal flytte eller pendle? Dette er valget som mange forsvarsansatte og deres familier møter når tjenestestedet endres med beordringsdato 1. august 2025.

NÅR FAMILIEN OGSÅ BLIR MED PÅ JOBBEN

– Vi visste at det ville skje, men det kom likevel brått på da beskjednen kom, forteller en offiser som nylig måtte flytte med ektefelle og to små barn. – Plutselig var det ikke bare min jobb som skulle endres, men hele familiens hverdag.

Barna må begynne på ny skole, ektefellen må kanskje finne ny jobb, og det som var kjent og trygt, blir byttet ut med noe usikkert. Mange familier bruker måneder, om ikke år, på å finne seg til rette etter en slik flytteprosess.

PENDLING: EN MIDLERTIDIG LØSNING – MED EN PRIS

For noen blir løsningen å pendle. Da kan barna fullføre skoleåret, og ektefellen slippe å starte på nytt. Men pendling kommer også med sin pris: lange reiser, tapte helger og en følelse av å leve to parallelle liv. Forsvarets personell har ulike behov, og livsfasen den enkelte befinner seg i blir avgjørende for valget.

– I starten tenkte vi at pendling var det beste, men etter hvert kjente vi at avstanden tærer. Barna savner pappa, og vi savner en normal hverdag, sier en forsvarsansatt som har pendlet i tre år. Hans kollega derimot har voksne barn, og han trives med pendling til og fra jobben i Forsvaret.

DET STORE REGNESTYKKET

Flytte eller pendle – begge valgene har

sine fordeler og ulemper. Forsvaret dekker utgifter til flytting og gir kompensasjon for pendling, men den emosjonelle belastningen, eller fordelene, er det opp til hver enkelt familie å håndtere.

Karrieremuligheter veies opp mot barnas trivsel, ektefellens jobbmuligheter og ønsket om stabilitet eller nye opplevelser og erfaringer. Og for mange blir spørsmålet ikke bare «hva tjener vi på dette?», men «hva koster det oss?»

NÅR ALT KOMMER TIL ALT

Forsvaret forventer mobilitet. Det er en del av pakken når man velger den yrkesveien. Men det er også en påkjenning, ikke bare for den ansatte, men for hele familien. Det er viktig at de som flytter – eller pendler – vet at det finnes støtte, fellesskap og forståelse for at dette ikke bare handler om logistikk, men om mennesker.

For det er ikke bare møbler som pakkes når Forsvaret kaller til ny tjeneste. Det er også minner, relasjoner – og en bit av hverdagen.

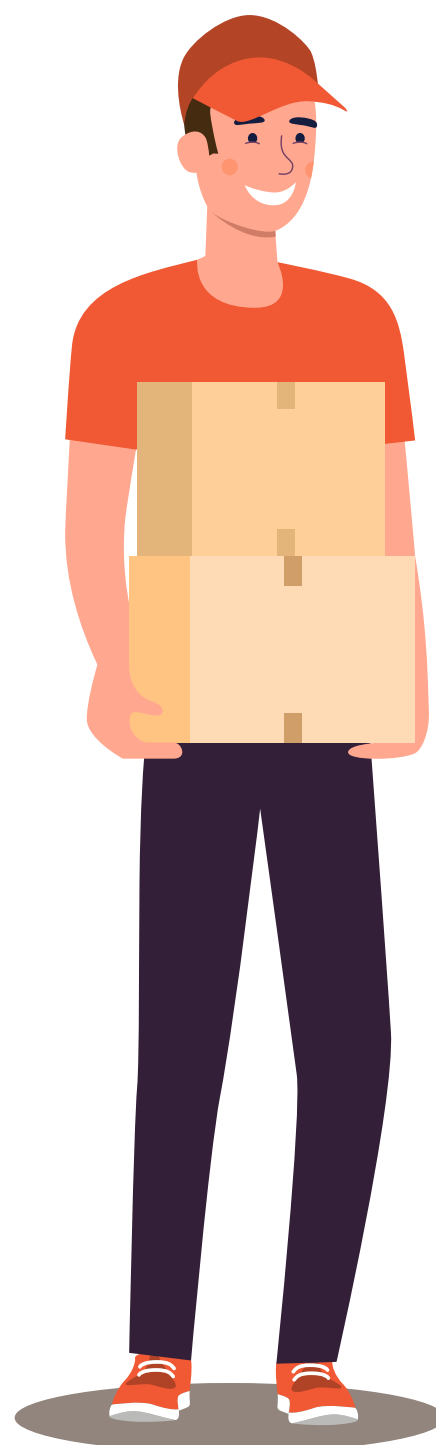
Flytting eller pendling?

» Det er FPVS som behandler flyttesøknaden og gjør avtale med flyttebyrå. Du må påregne minimum tre ukers saksbehandlingstid.

» Flytter du fra selvstendig bolig til ny selvstendig bolig og har en beordring på over ett år, kan du søke om flyttebonus.

» Pendling forutsatt at du eier eller leier og bor i selvstendig bolig på beordringstidspunktet.

» Innvilget pendlerstatus gir deg rett til 30 tur-retur-reiser per år. Dette innvilges til alle ukependlere, uavhengig av sivil status. Du opptjener deg 0,58 tur-retur-reiser per uke.

GJØR OVERGANGEN LITT LETTERE

5 tips til familier som skal flytte for Forsvaret

1. Start planleggingen tidlig

Begynn å kartlegge boligmuligheter, skoler og barnehager med en gang flyttebeskjeden kommer. Tidlig planlegging gir familien bedre tid til å forberede seg mentalt og praktisk.

2. Involver hele familien

Snakk åpent med barna om hvorfor dere skal flytte, og la dem stille spørsmål. Åpenhet gjør overgangen lettere og gir alle en følelse av kontroll.

3. Bruk Forsvarets støtteordninger

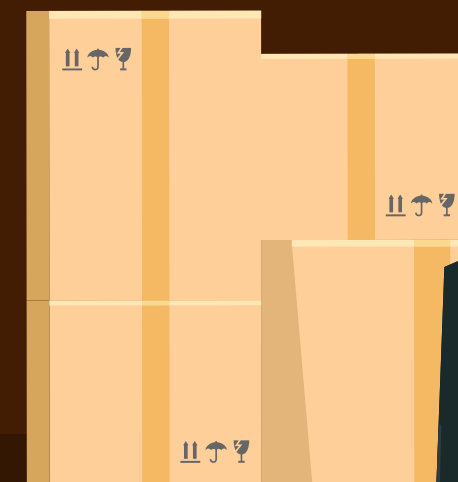
Sett deg inn i rettigheter til flyttegodtgjørelse, boligtilskudd og pendlerkompensasjon. Forsvarets HR senter (FPVS) og BFO kan gi gode råd og hjelp.

4. Lag en sosial plan

Se etter idrettslag, foreninger eller aktiviteter ved det nye tjenestestedet. Å komme raskt i gang sosialt gjør tilpasningen lettere både for voksne og barn.

5. Vær raus med dere selv

Flytting er en stor omstilling. Gi familien tid til å lande, og aksepter at det tar tid å føle seg hjemme. Det er lov å savne det gamle, samtidig som man bygger noe nytt.

Grete Thorsby
FORHANDLINGSLEDER

Lars Omberg
FORHANDLINGSLEDER

Jon Erling Johansen
FORHANDLINGSLEDER

ER DU BEVISST DITT ANSVAR SOM LEDER OG ARBEIDSGIVER?

Å være leder i Forsvaret handler om mer enn å planlegge øvelser, lede operasjoner eller sikre beredskap. Det handler også om mennesker – og om ansvaret som arbeidsgiver. Derfor må du som leder kjenne arbeidslivets lover og regler.

SKREVET AV GRETE THORSBY

Løs oppdraget, men ta vare på personellet! I jakten på beredskap og operativ evne må vi ikke glemme Forsvarets viktigste ressurs – menneskene. Sol-dater, befal og sivilt ansatte er hjertet i Forsvarets evne til å løse oppdrag. Det er de som står i kaldt vær, lange øvelser og krevende situasjoner. Når de blir bedt om å stille opp for landet, må Forsvaret som arbeidsgiver stille opp for dem.

BFO erfarer en økende belastning i deler av strukturen. Mange jobber langt utover det som er forsvarlig over tid, og

rapporterer om slitasje både fysisk og psykisk. Dette er ikke bærekraftig – hverken for individet eller for Forsvaret som helhet. Forsvaret kan ikke bare «løse oppdraget». De må også bevare personellet. Det krever bevisst ledelse, gode støtteordninger, og ikke minst respekt for de tillitsvalgte og deres rolle i å si fra.

ET TRYGT OG RETTFERDIG ARBEIDSMILJØ – OGSÅ I UNIFORM

Forsvaret er en hierarkisk organisasjon med klare roller og ansvar. Men selv i en slik struktur må arbeidsmiljøloven,

forsvarsloven, likestillings- og diskrimineringsloven og andre relevante regler følges. Kjennskap til regelverket forebygger misbruk av makt og sikrer alle ansatte like rettigheter – uavhengig av rang eller funksjon.

TILLIT OG RESPEKT I LEDERSKAPET

God ledelse i Forsvaret handler også om å være en rettferdig arbeidsgiver. Når man kjenner og etterlever regelverket, bygger man tillit – både hos ansatte og i befolkningen. Forsvaret er satt til å beskytte. Det styrker Forsvarets omdømme som en moderne og profesjonell arbeidsgiver.

FORPLIKTELSE UT OVER DET VANLIGE

I Forsvaret stilles det ofte ekstra krav til ansatte. Da er det enda viktigere å vite hvilke rettigheter og plikter som

gjelder – for eksempel i forbindelse med deployering, beredskap eller særskilte arbeidstidsordninger. Å ha oversikt over lover og avtaleverk bidrar til en forsvarlig og bærekraftig personalforvaltning.

UNNGÅ UTILSIKTEDE BRUDD OG KONSEKVENSER

Dette handler ikke bare om juss – det handler om rettferdighet, respekt og trygghet på arbeidsplassen. Brudd på regelverk – selv i beste mening – kan få alvorlige følger og feil kan koste dyrt. Ikke bare i penger, men i tillit, arbeidsmiljø og omdømme. Kunnskap gir trygghet – både for deg og dine ansatte. Å kunne regelverket reduserer risikoen for slike situasjoner.

Et sterkt forsvar er avhengig av sterke folk. Det betyr ikke bare å stille krav, men også å stille opp. Er du i tvil om arbeidsgiverspørsmål, ikke ring en venn – ring en fagperson, og bruk også BFO sentralt som en ressurs.

«Dette handler ikke bare om juss – det handler om rettferdighet, respekt og trygghet på arbeidsplassen.»

Råd og tips til god ivaretagelse

» Forsvaret har en egen **linjeledermeny** på intranett, der du som arbeidsgiver kan få svar på mange spørsmål

» De **tillitsvalgte** har et særskilt fokus på personellet. Bruk de som sparringspartnere. Hovedavtalens bestemmelser om å finne de gode løsningene står sentralt i deres arbeid. Se spesielt HA/TA § 36-42 for tillitsvalgsamarbeid og plikter

» For **HMS og arbeidsmiljø** – følg krav i arbeidsmiljøloven og internkontrollforskriften. Sørg for et systematisk HMS arbeid, gjennomføring av arbeidsmiljøutvalg og samarbeid med verneombud.

» For håndtering av **varslingssaker** – se «Prosedyre for varsling i Forsvaret – 2025» (fobid) samt arbeidsmiljøloven. Følg etiske retningslinjer for statsansatte og «Direktiv for opptreden og relasjoner i Forsvaret – 2025» (fobid)

» For håndtering av **personalkonflikter** – se «Prosedyre for håndtering av personalkonflikter – 2024» (fobid)

» For **arbeidstid og lønn** – følg avtaler og regler for arbeidstid, overtid og fleksitid. Husk at arbeidsplanen skal drøftes med de tillitsvalgte.

» For **forvaltning av militære ansatte** – se «HR bestemmelsen med tilhørende veiledere»

Grete Thorsby
FORHANDLINGSLEDER

Lars Omberg
FORHANDLINGSLEDER

Jon Erling Johansen
FORHANDLINGSLEDER

Fakta

» **Nærkamptraining** og øvelser i Forsvaret har høy skadefrekvens, men ingen særskilt forsikringsordning.

» **Politi** og kriminalomsorg har egne særordninger om en særskilt yrkesskadeforsikring som gir bedre dekning ved skader i tjeneste.

» **Forsvarets ansatte** dekkes av folketrygdloven, som gir dårligere kompensasjon for tapt arbeidsevne for skader som ikke er omfattet av dagens arbeidsulykkebegrep.

«Det er en systematisk forskjellsbehandling av de som bokstavelig talt skal beskytte landet.»

– Andre etater med fysisk krevende og risikofyllt tjeneste har fått på plass særordninger, mens Forsvarets personell blir hengende etter, sier leder i BFO, Dag Anders Stutlien.

KLAR TIL KAMP, MEN UTEN FORSIKRINGSDEKNING!

Manglende erstatnings- og forsikringsordninger ved skader under pålagt trening og øving.

SKREVET AV GRETE THORSBY

Det er alltid godt å vite at noen har ryggen din. For eksempel når du kastes hode-stups inn i nærkamptraining med risiko for knekte ribbein, hjernerystelse og et permanent nytt forhold til fysioterapeuten. Men når skaden først er et faktum, har ikke Forsvarets personell samme forsikringsvern som kolleger i politiet eller kriminalomsorgen. Spørsmålet som BFO stiller seg er – hvorfor nekter Forsvarsdepartementet å gi Forsvarets personell samme rettigheter?

Politiansatte og politistudenter har særskilte yrkesskadeordninger som gir bedre dekning ved skader i tjeneste. Det samme gjelder ansatte og personell under utdanning i kriminalomsorgen. Disse ordningene er innført fordi staten anerkjenner at de yrkene innebærer særlig risiko.

Men Forsvarets personell, som trener på å slåss med bare hender, hoppe fra fly og overleve under ekstreme forhold, må fortsatt forholde seg til en forsikringsordning ift. arbeidsulykker som i mange tilfeller gir dem langt dårligere beskyttelse.

FORSKJELLSBEHANDLING

BFO har over lang tid påpekt dette gapet.

– Vi ser at andre etater med fysisk krevende og risikofyllt tjeneste har fått på plass særordninger, mens Forsvarets personell blir hengende etter, sier leder i BFO, Dag Anders Stutlien.

– Det er en systematisk forskjellsbehandling av de som bokstavelig talt skal beskytte landet.

Ved skader på øvelser må soldatene ofte gjennom en tung prosess for å få anerkjent yrkesskade, og selv da kan erstatningen bli langt lavere enn det politiet ville fått under tilsvarende forhold. Skadene som oppstår i tjenesten, ender altfor ofte opp som den enkeltes private problem.

FD VIL JOBBE FOR EN UTVIDELSE

Forsvarsdepartementet påpeker at Forsvarets per-

sonell skal ha gode og dekkende erstatningsordninger ved yrkesskade. Men, siden dette er skader som ikke er omfattet av det klassiske arbeidsulykkebegrepet, vil departementet heller jobbe for en utvidelse av arbeidsulykkebegrepet, fremfor å få på plass en særordning for Forsvarets personell.

– Dette fordi det gir et mer oversiktlig regelverk og lik praktisering for alle yrkesgrupper, sier saksbehandler i FD.

BFO mener dette er en ansvarsfraskrivelse på en sak som har vart i flere år.

– Når realiteten er at Forsvarets personell blir skadet hyppigere og grovere enn andre yrkesgrupper med slike særordninger, blir det uforståelig at Forsvaret ikke prioriteres, sier en lettere oppgitt leder i BFO.

– Det kan ikke være slik at saker må fremmes for Trygderetten før det blir endringer i folketrygdloven eller egne særordninge.

SVEKKET BEREDSKAP?

BFO peker nå på at dette ikke bare er et rettferdighetsproblem, men også et spørsmål om beredskap og en helhetlig ivaretagelse. Hvis erfarne soldater gir seg, og færre ønsker å ta risikoen, svekkes Forsvarets operative evne. Det er naivt å tro at man kan bygge et robust forsvar på dugnadsånd alene.

Forsvaret skal være beredt til å møte trusler mot landet. Da må også staten være beredt til å beskytte dem som bærer byrden. Det er på høy tid at FD tar ansvar og sørger for en forsikringsordning som faktisk dekker skadene som følger av tjenesten.

BFO presser på for å få løftet saken politisk. Men foreløpig står Forsvarets personell i en særstilling – uten de særordningene andre risikoyrker i staten har.

STORTINGETS LOVVEDTAK 75

Stortingets lovvedtak 75 som ble gjort 2. juni 2025 markerer et viktig steg fremover i ivaretagelsen av arbeidstakere som rammes av sykdom og skade i tjeneste. For Forsvaret – og ikke minst for personellet som står i krevende stillinger med særskilt risiko – er dette en etterlengtet forbedring. BFO vil følge arbeidet tett videre. Vi jobber fortsatt for en særordning i forsvarsloven, helt til vi er sikre på at de nye reglene faktisk gir reell beskyttelse for våre medlemmer i praksis.

Avmelding

Dette jobber vi med:

En ny bestemmelse i forsvarsloven § 71, som sikrer de som gjør arbeid eller utfører verv i Forsvarets tjeneste full erstatning for skader som skyldes pålagt trening og øving mv.

Målsetting:

Fullverdige erstatnings- og forsikringsordninger for all aktivitet i Forsvarets tjeneste.

Status: Avventer eget møte med FD

Grete Thorsby
FORHANDLINGSLEDER

Lars Omberg
FORHANDLINGSLEDER

Jon Erling Johansen
FORHANDLINGSLEDER

«Dersom flyplassen ikke har en slik lounge, tapper det automatisk inn penger på kontoen din – uten søknad, papirer eller stress.»

ENDELIG FERIETID

«Stikker til Bali – sees i september»

Ferietid er hellig for mange – og med god grunn! Enten du drømmer om sol og strand, hengekøye i hagen eller bare å slippe vekkerklokka, er det greit å vite hva du har krav på.

SKREVET AV JON ERLING JOHANSEN

Norge har vi gjennom Ferieloven rett til 25 virkedager ferie i året. Ferieloven regner lørdag som virkedag, og det betyr at i henhold til loven har du krav på 21 feriedager. Dessuten er du som tilsatt i Forsvaret bundet av en tariffavtale – og denne gir ytterligere fire feriedager. Ergo har du som tilsatt i Forsvaret 25 feriedager, eller fem uker som vi ofte sier. Er du over 60, får du i tillegg én ekstra ferieuke på toppen.

Men ferie kommer ikke av seg selv. Den skal drøftes med arbeidsgiver, og det ordner din tillitsvalgte i BFO for deg med utgangspunkt i dine ønsker. Du skal altså ikke bare kan slenge en lapp på pulen med «Stikker til Bali – ses i september!» og håpe på det beste, men levere dine ferieønsker til sjefen i god tid før drøftingen av ferieplanen skjer. Og siden perioden for hovedferien er juni-september, ber gjerne sjefen om ferieønsker i allerede i mars – enkelte steder enda tidligere. Og husk – det at du har ønsket

deg en ferieperiode, betyr ikke at det er det du får – så tenk deg godt om før du klikker «bestill».

Og så, uti juli en gang, mens du har tærne godt begravet i en varm sandstrand, skjer det usannsynlige. Det tapper inn en sms fra sjefen som sier: «Vi må trekke tilbake ferien din! Møt på kontoret ASAP.»

Før du besvimer av sjokk – ja, arbeidsgiver kan faktisk gjøre det – men bare hvis det er nødvendig, og alle andre muligheter er prøvd. I så fall skal du ha erstatning for økonomisk tap, så du slipper å betale for kansellerte reiser eller hotellrommet du drømte om mens du satt på kontoret.

En annen ting, du kan ikke selv avlyse ferien fordi du plutselig har lyst til å være effektiv, eller YR ikke spiller helt på lag med dine planer for ferien. Det krever samtykke fra arbeidsgiver.

Så dropp impulsive reiser, eller avbestillinger, før du har fått grønt lys. Ellers

kan det hende du ender opp med både ferie og jobb – samtidig.

SYK I FERIE

Blir du syk før ferien starter, kan du utsette den. Da må du oppsøke lege og få sykemelding fra første dag. Og blir du syk mens du er på ferie? Fortvil ikke! Med legeerklæring kan du få igjen de feriedagene du gikk glipp av, så lenge du gir beskjed til arbeidsgiver så raskt som mulig.

En hjemmediagnose som «jeg føler meg litt usete i hodet» holder dessverre ikke.

VELFERDSTAP

Ferieloven § 14 sier at «Dersom arbeidsgiver eller noen som handler på dens vegne forsettlig eller uaktsomt unnlater å sørge for at arbeidstaker gis ferietid og feriepengar i samsvar med loven her, plikter arbeidsgiver å betale erstatning.»

Blir du beordret til jobb i ferien, kan du derfor ha krav på kompensasjon for velferdstap for ikke å ha fått avviklet ferien slik den er drøftet. Det samme gjelder dersom en beordring til INTOPS eller INTINS medfører at du ikke får avviklet ferien din innenfor ferieåret. Et slikt erstatningskrav rettes til arbeidsgiver.

ANDRE TIPS

Når du skal ut og reise, er det smart å ha en reiseforsikring. Flere selskap krever at forsikringen er tegnet før reisen bestilles.

Alle BFO-ere er omfattet av BFO Reise med mindre de har valgt å reservere seg mot denne. BFO Reise er spesialtilpasset våre medlemmer, med dekning for både deg og din familie. BFO Reise leveres av If Europeiske Reiseforsikring, og deres verdensomspennende nettverk gir ekstra trygghet på reisen.

Et godt tips er å laste ned app'en til If Europeiske Reiseforsikring og finne nærmeste klinikk og sykehus på feriestedet før du reiser. Når uhellet er ute, blir man ofte litt stresset. Det å oppsøke feil klinikk, kan fort vise seg å bli en dyrekjøpt erfaring.

BFO Reise inneholder også noe vi er stolte av: SmartDelay+. Dersom flyet ditt blir forsinket, får du tilgang til flyplasslounge. Dersom flyplassen ikke har en slik lounge, tapper det automatisk inn penger på kontoen din – uten søknad, papirer eller stress. Det eneste du må huske på, er å registrere flyreisene minst to timer før avreise!

Sjekk også ut våre avtalepartnere før du bestiller leiebil, hotell med mer!

God ferie – måtte solsenen være ledig, grillen varm og uniformen godt pakket bort!

VISSTE DU AT ...

Arbeidsgiver har styringsrett på når ferie skal avvikles

Du har rett på

21+4
feriedager

Du kan overføre

10 + 4
feriedager til påfølgende ferieår

Du kan avvikle

10
feriedager på forskudd

Arbeidstaker skal varsles minst

2
måneder i forkant av ferieavviklingen

Arbeidstaker kan kreve ferie i

3
sammenhengende uker i hovedferieperioden

Blir du syk i eller før ferien – husk legeerklæring!

«Det tapper inn en sms fra sjefen som sier: Vi må trekke tilbake ferien din! Møt på kontoret ASAP.»

HVA SKJER?

TARIFF OG MEDBESTEMMELSE NR.2/2025

Grete Thorsby
FORHANDLINGSLEDER

Lars Omberg
FORHANDLINGSLEDER

Jon Erling Johansen
FORHANDLINGSLEDER

VEIEN VIDERE

etter høsterettsbehandling av pensjon på vakt- og fartøytjeneste

Høyesterett har talt – og vi jubler! 2. april 2025 kom dommen som ga våre medlemmer fullt medhold. En stor seier!

SKREVET AV **LARS OMBERG**

Etter dommen i Høyesterett er tiden for juridiske omkamper fra staten over. Det er rett og slett ikke mulig for staten å anke eller saksøke vår part Eirik Hansen – for å forhindre at han får det han har krav på.

At Hansen nå endelig får en bedre pensjon, er gledelig. Han har tatt kampen som tjener tusenvis av andre i Forsvaret. Det gir forutsigbarhet og trygghet rundt valget ved å tjenestegjøre i Forsvaret. Nå er det på tide å betale ut det Forsvaret skylder sine ansatte i pensjon. Det gjelder tidligere ansatte i Forsvaret og det gjelder de som stadig seiler, over og går vakt på vegne av oss alle.

HVA SKJER VIDERE?

Vi får daglig henvendelser fra medlemmer som lurar: «Hva skjer?», «Når skjer det?», og «Skjer det i det hele tatt?». Vi i BFO skjønner dere godt – og vi er like utålmodige som dere.

BFO har vært i flere møter på ulike nivåer. Vi har dialog med Forsvaret, som har det formelle ansvaret for å få dommen satt ut i praktisk handling. Men la oss si det sånn – det går ikke akkurat et raskt tempo. Vi hadde

håpet på rakettfart, men foreløpig er det mer som en seig marsj i motvind.

FORVENTING

BFO forventer nå at Forsvaret snarest kaller inn til møter for å få fart på videre oppfølging og implementering. Dommen er krystallklar – og det er på høy tid at våre medlemmer får det pensjonsgrunnlaget de har krav på.

HVA GJØR DU SOM MEDLEM NÅ?

Er du fortsatt i tjeneste? Pust med magen. Vi vet det er frustrerende, men vi må vente litt til.

Er du pensjonist? Ta direkte kontakt med Statens pensjonskasse for status og informasjon.

VI LOVER – MER INFORMASJON KOMMER

BFO følger opp tett og lover å komme tilbake med mer informasjon så snart vi har noe konkret. I mellomtiden: Følg med på våre nettsider og sosiale medier – vi lover å holde dere oppdatert (og kanskje litt underholdt også).

Avmelding

Dette jobber vi med: Oppfølging av dommen i Høyesterett om pensjon på variable tillegg

Målsetting: Iverksetting av konkrete tiltak, i samsvar med dommen, som fører til at ATF tilleggene rapporteres som pensjongs-givende inntekt.

Status: Møter med relevante aktører og Forsvaret som arbeidsgiverpart.

Dette betyr dommen fra Høyesterett

- » Tilleggene vakt- og fartøytjeneste er å anse som pensjongs-givende variabel inntekt.
- » For inntekt fra 01.01.2020 er det ingen begrensning på beløpet som gir opptjening til pensjon.
- » Beløpet som gir opptjening til pensjon, er begrenset til kr 66.000 pr år for inntekt før 01.01.2020.

BLIR DET BEDRE? STATUS OMSTILLING I FORSVARET

Hva skjer'a? Jo, på nivå 1 er F24 Materielldrif og vedlikehold (M&V) ferdig drøftet og forhandlet og så er det jo klart at når ca. 2000 stillinger er i flyt så blir det litt rydding i etterkant.

SKREVET AV SENTRALT FRIKJØPT TILLITSVALGT M&E **GRETE SANDMAN**

Og så har vi heldigvis prosjektledere på arbeidsgiversiden som rydder opp i feilene vi finner i f.eks. innplasseringsløpet - i erkjennelsen av at feil skjer og da er evnen til å rydde opp det som er viktig.

F24 IKT oppdrag 2 er drøftet og forhandlet på øverste nivå, og fokuset for ATO har spesielt vært på vilkårene for personellet som flyttes fra en etat til en annen: ideelt sett skal alle ha samme vilkår/arbeids-tidsavtaler, men FMA har betalt lunsj og med det 30 kortere arbeidstid pr dag enn Forsvaret, og så har Forsvaret seniordager og trening i arbeidstiden. ATO mener at de som overflyttes med rett og plikt til stilling

tar med seg vilkårene de har til de evt søker seg en ny stilling og med det endrer vilkår – og at de som overføres som følge av F24 M&V, F24 IKT oppdrag 1 og F24 IKT oppdrag 2 skal være omfattet av samme vilkår for omstilling som vil si at dersom F24 IKT oppdrag 1 overføres med FMA sin arbeids-tidsavtale så kan ikke F24 IKT oppdrag 2 tvangskonverteres.

Nå er det dessuten sesong for evalueringer og nå har vi drøftet prosessevalueringen av M&E HR og Forsvarets arbeidsplass-konsept. Gevinst- og effektevalueringene kommer på et senere tidspunkt.

GOD SOMMER!

«Fokuset for ATO har spesielt vært på vilkårene for personellet som flyttes fra en etat til en annen.»

KOMPETANSEUTVIKLING I VERVET SOM TILLITSVALGT

Stipend, kurs og utdanning i regi av BFO – Høsten 2025

Befalets Fellesorganisasjon (BFO) satser sterkt på kompetanseheving blant sine medlemmer. Høsten 2025 tilbyr BFO en rekke muligheter for faglig utvikling gjennom stipendordninger og kurs via BFO-skolen.

SKREVET AV **KJELL IVAR SIMENSEN**

BFO-skolen er det eneste utdanningstilbudet i Forsvaret som dekker medlemmets, den tillitsvalgte og arbeidsgivers behov for kunnskap om lover, avtaler, rettigheter og plikter. Vi skreddersyr kurs tilpasset dagens og morgendagens behov, basert på Forsvarssektorens spesielle regelverk og problemstillinger i forhold til hva vi opplever i Forsvarssektoren.

TA NESTE STEG MED BFO

BFO oppfordrer alle medlemmer til å benytte seg av disse tilbudene for å styrke sin kompetanse og karriereutvikling. Enten du ønsker å videreutdanne deg innen Forsvaret eller utforske nye fagområder, gir BFO deg verktøyene for å lykkes.

For mer informasjon, besøk bfo.no eller kontakt din tillitsvalgte.

Les mer her!

BFO-stipendet – invester i din fremtid

Fra 1. juni til 31. august 2025 kan medlemmer søke om BFO-stipendet for skoleåret 2025/2026. Stipendet kan være på inntil 12 500 kroner og dekker utgifter knyttet til:

- » Semesteravgift
- » Studie- og eksamensavgift
- » Litteratur
- » Reise- og oppholdsutgifter

Alle medlemskategorier som betaler medlemskontingent kan søke. Søkere som har vist engasjement i organisasjonsarbeid i BFO, BFO UNG eller KAFO vil bli prioritert. Svar på stipendsøknaden gis i oktober.

BFO-skolen – skreddersydde kurs for medlemmer og tillitsvalgte

BFO-skolen tilbyr kurs og utdanning som er tilpasset behovene til både medlemmer og tillitsvalgte. Kursene dekker temaer som lover, avtaler, rettigheter og plikter innen Forsvaret. Tilbudet inkluderer:

- » Gratis utdanning/kurs
- » Permisjon med lønn etter Hovedtariffavtalen i Staten (HTA)
- » Gratis reise til og fra kurssted
- » Gratis kost og opphold

Dette gjør det enklere for medlemmer å delta uten økonomiske bekymringer.

SLIK SØKER DU

- » Søknadsperiode for BFO-stipendet 1. juni – 31. august 2025
- » Søknadsskjema: Tilgjengelig via «Min side» på bfo.no
- » Svar på søknad: Oktober 2025

Ta godt i mot våre fremtidige kollegaer

Gjennom Forsvarets opptak og seleksjon (FOS) sommeren 2025 kommer det til å bli tatt opp rekordmange militære studenter. En styrking av Forsvarets utdanningsinstitusjoner, samt økning av antallet elever på offisers- og befalsutdanningene legger grunnlaget for økt bemanning i Forsvaret mot 2036.

SKREVET AV **KJELL IVAR SIMENSEN**

Stortinget vedtok opprettelse av militær student som ny personellkategori i forsvarsloven fra 1. august 2024. Innføringen av militær student har gitt behov for ytterligere oppfølging av forskriftstekst, som et tilskudd til Forskrift om verneplikt og heimevernstjeneste (vernepliktsforskriften), samt forsvarsinternt regelverk mtp. forvaltning av militære studenter. Dette arbeidet er ikke fullført i Forsvaret og gir utfordringer i forvaltningen av studentene til BFOs og studentenes frustrasjon.

HVA FORVENTER VI AT SKJER?

Her må Forsvarsstaben (FST) prioritere arbeidet og snarest legge til rette for at arbeidet sluttføres. Vi forventer at rettigheter og plikter for studentene kommer på plass for alle som starter på utdanning i Forsvaret sommeren 2025, og at dette legger grunnlaget for en enhetlig og rettferdig forvaltning av militære studenter i tiden fremover.

HVA KAN DU GJØRE?

Ta godt imot våre fremtidige kollegaer når de til høsten starter på utdanning i Forsvaret. Valg av arbeidstakerorganisasjon (ATO), er bare et av mange valg de skal ta. Her kan du bidra til at de først som sist velger BFO. Vår påvirkningskraft, som på mange andre områder, avhenger av størrelse. Har studentene spørsmål eller utfordringer så bistå de, eller henvis de videre til KAFO eller BFO.

Forsvarets opptak og seleksjon (FOS)

HVA ER FOS? Forsvarets opptak og seleksjon (FOS) er den årlige seleksjonsprosessen for opptak til Forsvarets krigsskoler og befalsskoler. Den gjennomføres vanligvis i juni/juli og arrangeres av Forsvarets høgskole.

HVEM DELTAR?

Søkere til:

- Krigsskolen Hæren
- Sjøkrigsskolen
- Luftkrigsskolen
- Luftforsvarets flygeskole
- Befalsskoler og spesialiserte utdanninger

HVA TESTES? FOS tester både fysiske, psykiske og kognitive egenskaper. Deltakere gjennomfører:

- Fysiske tester (løp, styrke, utholdenhet)
- Psykologiske tester
- Gruppeoppgaver og intervju
- Medisinsk og sikkerhetsmessig vurdering

FORMÅL: Å finne de mest motiverte, egnede og robuste kandidatene til lederutdanning i Forsvaret – både faglig, fysisk og personlig.

VARIGHET:

Opptaket varer i 10–12 dager.

Deltakelse er frivillig, men seleksjonen er krevende.

VISSTE DU AT?

Rundt 3 000 personer søker årlig.

Bare 10–15 % får tilbud om skoleplass.

NY I BFO:

Sindre Østnor

Sindre Østnor har vært i verdenstoppen innenfor gaming. Nå er målsetningen å vinne medlemmer for Befalets Fellesorganisasjon.

TEKST & FOTO: ØYVIND FØRLAND OLSEN

Hadde det vært helt krise, skulle jeg klart å lette og lande med et F-35. Jeg hadde likevel strøket på prosedyrene, sier Østnor (28) og smiler. Østnor er ny rekrutteringsmedarbeider i Befalets Fellesorganisasjon.

Det var litt tilfeldigheter som sørget for at 28-åringen fra Malvik rett utenfor Trondheim havnet i Forsvaret. Det er også litt tilfeldigheter og en god dose kunnskap, interesse og erfaring, som gjør at Østnor har bedre innsikt i systemene på en F-35 enn de aller fleste kan vise til.

I tillegg er Østnor litt over gjennomsnittet interessert i gaming og det som skjer på skjerm.

– Jeg var en periode semiprofesjonell i «Overwatch» (data/videospill) og var ranket blant de 500 beste spillerne i verden. Jeg har vært blant de 50 beste i «Beat Saber». Det var gøy, men krevde veldig mye tid. Nå har jeg lagt det bak meg å spille profesjonelt, sier Østnor.

VIKTIG SIMULATORTRENING

I førstegangstjenesten var han vernepliktig våpentekniker som vedlikeholdte selvforsvarssystemene «chaff» og «flare» (forhindrer radar- og varmesøkende missiler å treffe målet, journ. anm.) på F-16.

Så ble han pekt på for å bidra til en helt ny avdeling i forbindelse med anskaffelsen av F-35.

I avdelingen som Østnor er på permisjon fra, er det åtte F-35 simulatorer på Ørland som skal sørge for piloter er best mulig forberedt for å løse oppdrag når de flyr, forteller Østnor som kommer fra stillingen som simulatortekniker.

Sindre Østnor kan skilte med å ha vært i verdenstoppen i spillene Overwatch og Beat Saber. Han er rekrutteringsmedarbeider i BFO.

«Hadde det vært helt krise, skulle jeg klart å lette og lande med et F-35. Jeg hadde likevel strøket på prosedyrene.»

– Det er i simulator pilotene trener for å bli gode, og det er i lufta de skal gjøre det de har lært, forklarer Østnor.

– Jeg var knapt ferdig med førstegangstjenesten da jeg ble anbefalt å søke på stillingen. Jeg har vært heldig å være med fra starten i en helt ny avdeling ved TTT-skvadronen (taktikk, test og trening, journ. anm.). Jeg har fått muligheten til å forme hvordan avdelingen har blitt.

DE GODE TILBAKEMELDINGENE

Sindre Østnor sier han ser fram til å bidra til videre vekst for BFO. Fornøyde medlemmer er ikke bare et gode for fagforeningen. Det er et tegn på at man gjøre noe som er viktig for den ansatte i Forsvaret, sier Østnor.

– Jeg finner mye glede når du får tilbakemeldinger på at du har vært til hjelp. Å være fremoverlent, og å være en person folk har lyst til å snakke med, det ønsker jeg å være. Og det tror jeg at jeg er, sier Østnor.

PS: Du kan lese mer om våre ansatte på bfo.no

Trygghet på reise – velg BFO reiseforsikring!

Enten du skal på storbyferie, en avslappende strandferie eller eventyr i naturen, er det viktig å føle seg trygg. Med BFOs skreddersydde reiseforsikring har du tryggheten du trenger om noe uventet skulle skje.

- ✓ Dekning ved sykdom og ulykke
- ✓ Forsinket bagasje
- ✓ Uhellsforsikring
- ✓ Skadedyrbekjempelse etter reise
- ✓ Avbestilling av reise
- ✓ SmartDelay+
- ✓ 24/7 hjelp og mye mer.

Bestill din BFO reiseforsikring i dag – få en tryggere ferie!

Tlf 21 49 59 95

I samarbeid med

LEDER
Dag Stutlien
930 67 475
dag.stutlien@bfo.no

NESTLEDER
Lars Ullensvang
907 67 282
lars.ullensvang@bfo.no

SEKRETARIATSLEDER
Grethe Bergersen
990 96 521
grethe.bergersen@bfo.no

IT DRIFT- OG ARKIV ANSVARLIG
Kyrre Felde
970 99 880
kyrre.felde@bfo.no

HTV LUFT, VARA
Marius Krey
99374769
marius.krey@bfo.no

HTV HEIMEVERNET
Inge Øyen
992 22 781
inge.oyen@bfo.no

HTV FOH
Ove Fjelstad
990 40 636
ove.fjelstad@bfo.no

HTV HÆR, VARA
Håkon Widerøe
924 55 769
hakon.wideroe@bfo.no

MEDLEMSREGISTER
Mona Eriksen Rudberg
924 28 698
mona.rudberg@bfo.no

ØKONOMILEDER
Mona Skansen Audne
957 50 165
mona.audne@bfo.no

**LEDER KOMMUNIKASJONS-
AVDELINGEN**
Mia Nicoline Huitfeldt
959 02 014
mia.huitfeldt@bfo.no

REDAKTØR OFFISERSBLADET
Øyvind Førland Olsen
928 40 219
oyvind.olsen@bfo.no

HTV SJØ, VARA
John L Strømseng
0540-3486/926 24 550
john.stromseng@bfo.no

FPVS
Trond Arild Bølla
992 15 663
trond.bolla@bfo.no

UTLAND
SENTRALT FRIKJØPT TILLITSVALGT
Tor Gunnar Framnes
930 53 744
tor.framnes@bfo.no

**SENTRALT FRIKJØPT
TILLITSVALGT**
Lars Kjødseth
lars.kjeldseth@bfo.no tlf.
476 66 768

KOMMUNIKASJONSRAÐGIVER
Mariell Halstensen
938 04 855
mariell.halstensen@bfo.no

REKRUTTERINGSMEDARBEIDER
Sindre Østnor
473 54 525
sindre.ostnor@bfo.no

**MARKEDS- OG FORSIKRINGS-
ANSVARLIG**
Jacob Tvedt Gelius
984 14 071
jacob.gelius@bfo.no

LEDER FORHANDLINGSUTVALGET
Lars Omberg
920 91 238
lars.omberg@bfo.no

SENTRALT FRIKJØPT TILLITSVALGT
André Christian Solhaug
930 98 893
andre.solhaug@bfo.no

FMA, HOVEDTILLITSVALGT
Jarle Birkeli
906 61 819
HTV-FMA@bfo.no

FLO FRIKJØPT TILLITSVALGT
Sverre Holter
474 52 352
htv-flo@bfo.no

FORHANDLINGSLEDER
Grete Sandman
920 48 979
grete.sandman@bfo.no

FORHANDLINGSLEDER TARIFF
Jon Erling Johansen
924 70 604
jon.johansen@bfo.no

FORHANDLINGSL./MEDBEST.
Grete Thorsby
952 16 662
grete.thorsby@bfo.no

FORHANDLINGSLEDER
Bjørn Sævik
9909621
bjorn.savik@bfo.n

KOMPETANSEUTV./BFO-SKOLEN
Kjell Ivar Simensen
951 32 939
kjell.simensen@bfo.no

HTV HÆR
Rune Isvik
400 29 792
htv-haer@bfo.no

HTV SJØ
Per Ivar Haugen
934 59 898
per.haugen@bfo.no

HTV LUFT
Nikolai André Valvik
472 93 924
nikolai.valvik@bfo.no

HTV

CYFOR
Tore Knutsen
958 65 362
htv-cyfor@bfo.no

FST
Anja Meland Kongsland
992 99 204
htv-fst@bfo.no

FHS
Andre Berg Thomstad
472 52 788
htv-fhs@bfo.no

FFT
Kenneth B. Henriksen
990 93 808
htv-fft@bfo.no

FFT
Kenneth B. Henriksen
990 93 808
kenneth.b.henriksen@gmail.com

FSAN
Ivaretas av
Grete Sandman
920 48 979
grete.sandman@bfo.no

FB
Vebjørn Hanssen
404 35 973
htv-fb@bfo.no

ETJ
Ta kontakt på e-post
htv-etj@bfo.no

FS
Ola Jonson Bakk
htv-fs@bfo.no

FD
Egil Daltveit
950 60 162
egil.daltveit@fd.dep.no

KAFO Landsstyre

LEDER KAFO
Martin Nordvang (LKSK)
955 20 548
E-post: kafo@bfo.no

NESTLEDER KAFO
Jonas Viken(KS)
E-post: kafo@bfo.no

SEKRETÆR KAFO
Sondre Skogum (LKSK)
E-post: kafo@bfo.no

Pensjonsbrev 2 - 2025

Den nye påslagsmodellen
for pensjon i offentlig sektor

Dette handler brevet om:

Vite hva det betyr for din
pensjon og feil du må unngå

Derfor bør du lese det:

Stortinget skal vedta ny pensjonsordning for særalderspensjonister og plikten til å fratre bortfaller i løpet av sommeren. Lønnsoppgjøret i offentlig sektor, for YS Stats medlemmer ble ferdig 30/4 med samme som i frontfaget, men med en avtal fordeling sentral/lokal pott.

Trygdeoppgjøret ble ferdig 22. mai og mange har grunn til å være skuffet, særlig om de sammenlikner seg med hva de yrkesaktive får i lønnsvekst. Trygdeoppgjøret vil i tillegg påvirke pensjonen til de som allerede har gått av. Alle disse forholdende påvirker din framtidige pensjon.

I forrige pensjonsbrev har vi gjengitt en beskrivelse av den nye påslagsmodellen, herunder en beskrivelse av hva de enkelte elementene i ordningen betyr. I dette pensjonsbrevet tar vi mer om hva som står i selve proposisjonen og konsekvenser av dette.

I DETTE PENSJONSBREVET SKAL VI SE PÅ:
• Resultatet av de avtalene partene har inngått siden 3. mars 2018 og hvordan dette omtales i diverse stortingsproposisjoner, hovedsakelig i Prop. 87 L (2018-2019), herunder:

- Fra bruttoordningen til ny pensjonsordning
- Oppsatt bruttopensjon
- Fleksibel alderspensjon (pensjonsreformen)
- Betinget tjenstepensjon
- 2011-tillegget
- Innfasing av ny ordning
- Individuell garanti
- Nye samordningsregler og levealdersjustering av oppsatt bruttopensjonen

• Pensjonsregler for de med særaldersgrense Prop. 108 L (2024-2025)

- Normert aldersgrense
- Kort opptjenings tid i SPK
- Nedgang i lønn
- 30 år i særaldersstilling avklart, slik BFO forstår det
- Tidligpensjon
- Bortfall av 85-års regelen
- Særalderspåslag 7.7 %
- Fribeløp før avkortning av pensjon 2.7 G

• Trygdeoppgjøret 2025 og hvordan dette påvirker din pensjonsopptjening og hvordan oppgjøret påvirker pensjonen til de som har gått av.

Av sekretariatsleder
Grethe Bergersen og
pensjonist Ragnar Dahl

«Alle kan ta ut folketrygden (Nav) fra fylte 62 år, pensjonen blir levealdersjustert på uttakstidspunktet.»

Særalderspensjon – bruttomodellen

Før 2020 fikk alle som jobbet i Forsvaret sin pensjon beregnet etter bruttomodellen, dvs at pensjonen ble beregnet etter sluttlønnsprinsippet. Kort sagt betyr dette at uavhengig av hva din startlønn var i, og gjennom arbeidslivet, var det alltid det pensjonsgrunnlaget du hadde da du gikk av, som ble lagt til grunn for din pensjon. De som tidligere har hatt en høyere lønn enn sluttlønnen, får denne medregnet i pensjonsgrunnlaget.

Alle født i 1963 og senere ble overført til påslagsordningen fra 1.1.2020 og alle tidligere opptjente pensjonsrettigheter ble omgjort til en oppsatt bruttopensjon. De som hadde mindre enn 3 år i bruttoordningen, ble i sin helhet overført til påslagsordningen. I påslagsordningen gjøres opptjeningen i beholdninger for de forskjellige pensjonselementene som er beskrevet i avtalene fra 2018 og frem til i dag.

Når man går av på særaldersgrensen, inkludert 85-årsregelen (for de som har den muligheten), får 66 % av pensjonsgrunnlaget frem til fylte 67 år.

FLEKSIBEL ALDERSPENSJON (FOLKETRYGDEN)

Alle kan ta ut folketrygden (Nav) fra fylte 62 år, pensjonen blir levealdersjustert på uttakstidspunktet. NB!!! Du får ikke kompensert det du har tatt ut fra 62 år eller senere ved fylte 67 år ifm samordningen med oppsatt bruttopensjon. SPK alderspensjonen ved fylte 67 år, som om du ikke har tatt ut folketrygden (Nav).

Forhandlingene fra 3.mars 2018

I forhandlingene som ble sluttført 3.mars 2018 ble den nye ordningen beskrevet og senere innført. Unntaket var pensjonsordningen til de med særaldersgrense. Den ble forhandlet frem i 2023 og 2025. **Følgende hentes fra avtalen fra mars 2018:**

→ BETINGET TJENESTEPENSJON

Betinget tjenstepensjon er en livsvarig ytelse for offentlig ansatte født i 1963 eller senere som ikke kvalifiserer for avtalefestet pensjon (AFP). Opptjeningen skjer ved at 3 % av pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp (G – kr 924 136) settes av til en egen pensjonsbeholdning fra 1. januar 2020 og frem til måneden du fyller 62 år. Her er BFO noe usikker på tolkningen av avtalen kontra teksten i proposisjonen, men vi forholder oss til at SPK har dette med i sine pensjonsutregninger når de kjører pensjonistkurs.

→ 2011-TILLEGGET

For å gjøre avtalen mer spiselig for de neste årskullene ble man enige om at årskullene 1963-67 skulle få et tillegg kalt

2011-tillegget. Dette er et pensjonstillegg for offentlig ansatte født mellom 1963 og 1967 som har opptjening i offentlig tjenstepensjonsordning før 2011.

Tillegget utgjør 1,5 % av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen ifh til hvor mange år du har/hadde opptjent pensjon før 2011. Dette beløpet justeres etter hvor

mange år du har opptjent pensjon før 2011, med full opptjening definert som 30 år. Kortere tid før 2011, med fører en avkortning ifh til antall år/30. I tillegg trappes tillegget ned etter fødselsår: 1963-kullet: 100 %, 1964-kullet: 80 % osv 1967 får 20%

Tillegget utbetales livsvarig samtidig med den oppsatte bruttopensjonen. Det kan ikke graderes eller stanses etter uttak. Tillegget blir levealdersjustert ved uttak og kan kombineres med arbeidsinntekt uten at det blir avkortet, også

dersom du har inntekt fra offentlig sektor.

→ INDIVIDUELL GARANTI

Alle født før 1959 fikk en individuell garanti, som reduserer den negative konsekvensen av levealdersjusteringen ved fylte 67 år, som følger:

De født i 1958 og tidligere fikk kompensert nærmest 100 % av levealdersjusteringen, de som er født i 1959 fikk kompen- ➤

sert 90 % og så gikk det ned 10 % pr årskull og siste årskull som kom inn på ordningen var de som var født i 1962, de fikk kompensert 60 %.

→ SAMORDNINGSREGLER OG LEVEALDERSJUSTERING AV BRUTTOPENSJONEN

Den oppsatte bruttopensjonen (opptjent før 2020 i SPK) samordnet og levealders justeres med den pensjonsbeholdningen du har i NAV (folketrygden) ved fylte 67 år. De andre beholdningene, unntatt særalderspåslaget, i påslagsordningen skal kun levealdersjusteres med delingstallet på uttakstidspunktet.

Ny folketrygd opparbeides i en pensjonsbeholdning (18.1 % av inntekt opp til 7.1 G) og samordningsreglene må tilpasses dette. Samordningsfordeler videreføres ved at 2 % av pensjonsbeholdningen i folketrygden (NAV) holdes utenom samordningen. For å sikre at alle får utbetalt tjenstepensjon, gis det i tillegg et kronebeløp på 2.5 G, dividert med folketrygdens delingstall på uttakstidspunktet.

Ny tidligpensjon basert på påslagsmodellen fra 1.1.2020

Partene LO, YS, Akademikerne, LO og UNIO har inngått flere pensjonsavtaler de siste årene som påvirker din pensjon, som militært ansatt i Forsvaret, de siste årene. Den første kom i mars 2018, hvor alt unntatt pensjon for de med særaldersgrense ble avtalt. Alle forhold rundt den første avtalen ble tatt inn i Prop.87 L (2018–2019).

I 2021 ble plikten til å fratre på særaldersgrensen jf. Prop. 138 L (2020–2021) opphevet for alle, bortsett fra Forsvaret.

Pensjonsregler for personer med særaldersgrense som er født i 1963 eller senere ble inngått 25. august 2023. Det ble avtalt at det skulle lages egne regler for Forsvaret.

Senhøstes 2024 startet forhandlingene om pensjonsregler for Forsvaret, som på dette tidspunktet fortsatt hadde plikt til å gå av på særaldersgrensen. Forhandlingene ble ferdigstilt 13.januar 2025 og resultatet var at også Forsvarets personell ble fritatt plikten til å fratre på særaldersgrensen, men har rett til å fortsette frem til fylte 72 år. Partene i Forsvaret må finne hensiktsmessige løsninger slik at dette lar seg gjøre.

I forhandlingen ble fribeløpet for opptjening av inntekt, etter uttak av pensjon, øket fra 1G (kr 130 160 - nytt G-beløp pr. 1.mai) til 2.7 G (kr 351 432) før avkortning av pensjon med 66 % for all inntekt over fribeløpet.

Pensjon for de med særaldersgrense er beskrevet i Prop. 108 L (2024–2025), mens bortfall av plikten til å fratre på særaldersgrensen for militært personell er beskrevet i Prop. 102 LS (2024–2025).

Konsekvenser av disse avtalene

→ NORMERT ALDERSGRENSE

Alle født i 1964 og senere må regne med å jobbe litt lengre dersom (kommer evt. i en egen proposisjon) Stortinget vedtar normert aldersgrense, dvs at du må jobbe 1 år ekstra for hvert 10 år regnet fra 1964-kullet. Kort sagt må du jobbe ca. 1.2 mnd. lengre for hvert år født etter 1964.

Alle aldersgrenser i SPK og folketrygden mv, endres tilsvarende. Dvs at en som er født i 1973 kan ikke gå av på særaldersgrensen før ved fylte 61 år, uttak av fleksibel alderspensjon fra 63 år, overgang til alderspensjon fra fylte 68 år osv.

→ KORT OPPTJENINGSTID I SPK

Har du mindre enn 3 års opptjening i bruttoordningen pr.31.12.2019 blir all opptjening overført til påslagsordningen (også omtalt innledningsvis).

Du vil ha pensjonsrettigheter i SPK, dersom du har 1 års opptjening eller mer (tidligere 3 år) i SPK. Slutter du før særaldersgrensen, blir pensjonen omgjort til en oppsatt pensjon og opptjeningstiden øker fra 30 til 40 år.

→ FORHOLDET TIL NEDGANG I LØNN

Utfordringen kan være at noen vil tape pensjon ved overgang til

ny ordning. Dette vil i hovedsak være de som har hatt nedgang i lønn før 2020, enten gjennom tjeneste i internasjonale operasjoner i perioden juli 2006 og utreise før juli 2012, samt de som tidligere har hatt sammenhengende midlertidig stilling med høyere lønn i minst 2 år.

Når alle pensjonsrettigheter opptjent pr 31.12.2019 gjøres opp og opptjening etter 1.1.2020 ikke skal påvirke oppsatt pensjon, vil jo alle som ikke hadde full opptjening pr 31.12.2019 tape pensjon i samsvar med tidligere ordning.

Vi opplever at departementet har avklart forholdet mellom sluttlønn (det begrepet som står i avtalen) og at det nå er pensjonsgrunnlaget (står i proposisjonen) som legges til grunn ved avgang på særaldersgrensen.

Dersom det skulle vise seg at noen taper pensjon, som følge av overgang fra gammel til ny ordning, er BFO beredt til å prøve saken rettslig.

→ 30 ÅR I SÆRALDERSSTILLING

Det har lenge vært tvil om hva departementet mente med 30 år i særaldersstilling i forhold til tidligpensjon, som det står i avtalen. I proposisjonen står det at kun arbeidsinntekt fra arbeidsforhold med særaldersgrense skal inngå i beregningen, men dette gjelder ikke for opptjeningstid før 1.1.2025. Slik vi forstår proposisjonen er nå denne uklarheten avklart.

→ AVRUNDINGSREGLER FOR OPPTJENING

I bruttoordningen fikk man avrundet opptjeningstiden opp til helt år, dersom man hadde mer enn 6 mnd. opptjening i nytt opptjeningsår, motsatt om opptjeningstiden var mindre enn 6 mnd. Denne gjelder fortsatt for de som er født mellom 1963 og 1969.

For de som er født i 1970 og senere fastsettes tjenestetid i antall år, avrundet med en desimal, eks 28.2 år

→ TIDLIGPENSJON

Alle født mellom 1963 og 1969 vil ha rett til tidligpensjon i samsvar med opptjeningstid og pensjonsgrunnlag, dersom de fratrer stillingen ved særaldersgrensen, evt. 3 år før ved bruk av 85-års regelen.

Alle som er født i 1970 og senere må ha minst 10 av de siste 15 år i en særaldersstilling for å få tidligpensjon. Tid med midlertidig uførepensjon eller uførepensjon regnes ikke med.

→ 85-ÅRSREGELEN AVVIKLES

De som kan gå av på 85-års regelen får også tidligpensjon. Denne regelen gir deg mulighet til å gå av 3 år før særaldersgrensen, dersom sum alder og tjenestetid er 85 år ved fylte 57 år.

Ordningen avvikles for alle som er født i februar 1970, ved at disse kan gå av 2 år og 11 mnd. før særaldersgrensen, de som er født i mars 1970, 2 år og 10 mnd. før særaldersgrensen osv. De som er født i desember 1972 kan gå av 1 mnd. før særaldersgrensen.

→ PERMISJON UTEN LØNN FRA FYLTE 55 ÅR

Dette er en praksis som sikrer at personell med lav særaldersgrense kan søke permisjon uten lønn, med sikte på å fratre med

pensjon ved fylte 57 år uten å gjeninntre. Dette gjelder for det personellet som oppfyller 85-årsregelen ved fylte 55 år. Hvorvidt denne opphører er ikke omtalt, men de som tenker å bruke denne muligheten bør nok vurdere å gjøre det i nær framtid.

→ REDUKSJON AV TIDLIGPENSJON MOT PENSJONGIVENDE INNTEKT

De som er født i 1963–1969 kan tjene så mye de vil i privat sektor uten avkortning av tidligpensjon. Tar de pensjongivende arbeid i staten, blir pensjonen avkortet krone for krone. Husk at du plikter å informere SPK (evt. KLP, Fylkenes pensjonskasse osv) om du tar deg jobb i offentlig sektor. SPK kan kreve for mye utbetalt i pensjon 10 år tilbake i tid, uavhengig om feilen var din eller SPK sin.

De som er født i 1970 eller senere kan tjene inntil 2.7 G (kr 351 432) før avkortning av tidligpensjon. All inntekt over inntektsgrensen, medfører avkortning med 66 % av pensjonen fra SPK, justert for tjenestetidsbrøk. Også her må man huske på å melde fra til SPK evt. den pensjonskassen du er medlem av, dersom denne pensjonskassen har overføringsavtale med SPK.

→ SÆRALDERSPÅSLAG

Alle som er født i 1963 eller senere og som har fratrådt stillingen har rett til særalderspåslag, dersom de de i løpet av de siste 15 år har hatt en medlemspliktig stilling med særaldersgrense i minst 10 år (midlertidig uførepensjon eller uførepensjon medregnes ikke som tid i medlemspliktig stilling).

Særalderspåslaget for de med 60 års særaldersgrense er 7.7 % av pensjonsgrunnlaget og det kreves minst 30 års tjenestetid for å få fullt særalderspåslag. Kortere tid medfører avkortning. Særalderspåslaget utbetales tidligst etter at tidligpensjonen opphører.

Det livsvarige særalderspåslaget reduseres dersom man 2 år før ubetinget rett til å gå av med alderspensjon (65 år), har pensjongivende inntekt over 1 G (kr 130 160). Særalderspåslaget reduseres med inntekt over 1 G delt på 3 ganger pensjonsgrunnlaget, alternativt med 1/36 del pr måned om du ikke har tatt ut tidligpensjon.

Særalderspåslaget utbetales fra måneden etter opphør av tidligpensjon (ved fylte 67 år).

→ FLERE STILLINGER MED ULIK SÆRALDERSGRENSE

Alle stillinger med særaldersgrense medregnes. Stilling med laveste særaldersgrense legges til grunn, dersom man har hatt denne i minst 3 år.

→ PENSJONSREGULERING

Tidligpensjon og særalderspåslag under opptjening reguleres med lønnsveksten i offentlig sektor, mens pensjon under utbetaling reguleres årlig fra 1.mai med et gjennomsnitt av lønns og prisveksten. Her er proposisjonsteksten noe uklart ift til reguleringen av pensjon under utbetaling fra NAV, som reguleres med gjennomsnittet av de to siste års lønns- og prisvekst.

→ FORHOLDET TIL ARBEIDSAVKLARINGSPENGER

Dersom det ytes arbeidsavklaringspenger samtidig med »

tidligpensjon, skal tidligpensjon ikke samordnes med arbeidsavklaringspengene.

→ **HVA OM DU SLUTTER FØR ALDERSGRENSEN I NY ORDNING**

Dersom du velger å slutte i Forsvaret, før det tidspunktet hvor du har rett på tidlig-pensjon, vil det du har i oppsatt bruttopensjon før 2020 kunne utbetales ved fylte 62 år, mens resten må vente til fylte 67 år. Du vil i tillegg kunne risikere å ikke få særalders-påslaget dersom du har lang tid igjen til du er 60 år.

→ **IKRAFTTREDELSE OG OVERGANGSREGLER**

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette de enkelte bestemmelsene i kraft til forskjellig tid. Et medlem som har fått innvilget alderspensjon etter lov om SPK, før loven trer i kraft skal anses for å ha tidligpensjon som før de som er født mellom 1963-1969.

OPPSUMMERING PENSJON ALLE AVTALER

Alle som går av på særaldersgrensen inklusive avgang på 85-års regelen får 66 % av pensjonsgrunnlaget frem til fylte 67 år, hvor du går over på alderspensjon.

Alle kan ta ut fleksibel alderspensjon fra fylte 62 år. Du får avkortning av tidlig pensjon ved inntekt som beskrevet tidligere i pensjonsbrevet.

Kort sagt blir pensjonen din summen av:

Del 1: Oppsatt bruttopensjon (opptjening før 2020) skal samordnes med beholdningen du har i Nav ved fylte 67 år og levealdersjusteres. Har du tatt ut folketrygden fra 62 år, vil SPK beregne samordningen som om du ikke hadde gjort det. Dersom du har mindre enn 3 år i bruttoordningen, vil all opptjening bli overført til påslagsordningen.

Del 2: Alt det du har opptjent i påslagsmodellen fra 1.1.2020 skal kun levealders-justeres. Dette gjelder:

- Folketrygden fra NAV: 18.1 % opp til 7.1 G (kr 924 136)
- 2011-tillegget for de som er født i 1963-1967. Tillegget utgjør 1,5 % av pensjonsgrunnlaget for den oppsatte bruttopensjonen ifh til hvor mange år du har/hadde opptjent pensjon før 2011. Tillegget nedtrappes med 10 % fra årskull 1964 (90 %) osv slik at de som er født i 1967 får 60 % av tillegget)
- Tjenestepensjon fra SPK: 5.7 % av pensjongivende inntekt opp til 7.1 G (kr 924 136) og 23.8 % av all pensjongivende inntekt mellom 7.1 G og 12 G (kr 1 561 920)
- Betinget tjenestepensjon 3 % av pensjongivende inntekt opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp (G -kr 924 136) settes av til en egen pensjonsbeholdning fra 1. januar 2020 og frem til måneden du fyller 62 år. (BFO er usikre, men SPK bekrefter at de med særaldersgrense får dette tillegget)

Del 3: Særalderspåslag (7.7 %) vil beregnes på bakgrunn av pensjonsgrunnlaget, inklusive evt. nedgang i lønn og skal ikke levealdersjusteres. Vil bli avkortet dersom du har inntekt fra fylte 65 år, som overstiger 1 G.

«La det være sagt, det er mange pensjonister som har en bra pensjon, men det er enda flere som har en dårlig pensjon.»

Trygdeoppgjøret 2025

Nytt grunnbeløp i folketrygden er kr 130 160. Dette er en økning på 4.94 %. Alle ytelser i folketrygden som reguleres med grunnbeløpet øker derved med 4.94 % fra 1.mai. For de uføre så øker årslønnen med 4.82 %, for pensjonistene ble oppgjøret på 3.71 % noe som gir en årsvekst på 3.4 %

La det være sagt, det er mange pensjonister som har en bra pensjon, men det er enda flere som har en dårlig pensjon. Nedenfor har vi prøvd å gi et bilde av forskjellene mellom en yrkesaktiv i staten, en uføretrygdet og en pensjonist.

Regjeringen sier at pensjonistene får en reell økt kjøpekraft, men det er en sannhet med mange nyanser. Ser vi på økningen av strøm, forsikringer og ikke minst avgiftsnivået i kommunene og særlig på utgiftene til vann, avløp og renovasjon, disse øker betydelig i de aller fleste kommuner. I tillegg har mange kommuner eiendomsskatt, som kanskje også vil øke, da vil pensjonistene oppleve en reell kjøpekraft nedgang. Det er bare å gå inn på sosiale medier å lese kommentarene som står der.

Vinnerne i trygdeoppgjøret må sies å være de uføre, som får regulert sin uføretrygd med 4.94 %, noe som betyr en årsvekst på 4.82 %. I lønnsoppgjøret i Staten ble resultatet 4.4. %.

HVA VIL DETTE SI I KRONER OG ØRE

Vi bruker resultatet fra staten på 4.4 % (selv om dette fordeles mellom en lokal og sentral pott. Utfallet vil at noen vil få mer og noen bare den sentrale delen). Sammenlikningen blir ikke helt riktig, da de med høy inntekt spiser opp mye av potten, men for sammenlikningens skyld, la oss si at alle i staten får 3.6 %, de uføretrygdede får 4.82 % og pensjonistene 3,4 % i årsverksvekst.

Vi ønsker dere alle en riktig god sommer!

Tabellen viser en årsinntekt og pensjonistene har 66 % av dette grunnlaget, med prosent beregning vil forskjellene øke betydelig.

Inntekt i jobb	Pensjon/uføretrygd	Yrkes-aktiv	Ufør	Pensjonist	Differanse YA - Ufør	Differanse YA - pensjonist
500 000	330 000	+18 000	+15 906	+11 220	-1 096	-6 780
600 000	396 000	+21 600	+19 087	+13 464	-2513	-8 136
700 000	462 000	+25 200	+22 268	+15 708	-2932	-9 492
800 000	528 000	+28 800	+25 450	+17952	-3350	-10 848

Forkortelser: YA = yrkesaktiv, U = Uføretrygdet, P = pensjonist

Så kan man si at det er naturlig at en med høyere inntekt får mer i lønnsøkning. Begge får reallønnsøkning. Tar man med normale utgifter for en familie er det liten tvil om at pensjonistene har en utfordrende hverdag – reflekter selv.

Hva betyr dette får de pensjonsopptjening i NAV

La oss si at du har en årslønn på kr 800 000 pr. desember 2025. Pr. 1.1.2026 Har du en pensjonsbeholdning på kr 4 500 000 din pensjonsbeholdning vil øke med ca kr 216 900

som følge av endret grunnbeløp pluss kr 144 800 i innskudd pga av inntekt i 2025 (18.1 % av kr 800 000 grensen for opptjening i NAV er 7.1 G (kr 924 136).

Som du ser øker beholdningen i NAV ganske mye, det er denne beholdningen som skal samordnes med oppsatt bruttopensjon (denne blir også oppjustert).

Utbetalingen av det du fikk som økning i trygdeoppgjøret, skjer 20.juni med etterbetaling regulering fra 1.mai. ■

SOMMERKAMPANJE

Lexus UX 300e Edition35

- Metallic lakk
- Oppvarmet ratt
- El. justering av forseter
- Mørke ruter
- Elektrisk justerbart ratt
- 18" lettmetallfelger
- Ventilerte forseter
- Seter i syntetisk perforert skinn
- Ryggekamera
- Vinterhjul u/pigg

Leieperiode 36 mnd / 45.000 km
Forskuddsleie kr 0,-
Pris pr mnd kr 4.190,-
Rekkevidde inntil 450 km (WLTP)

Nissan Ariya Advance e-4ORCE AWD

- Metallic lakk
- El.baklue
- Toned bakruter
- LED frontlys
- 360 graders kamera
- 19" alu. felger
- Blindsonewarsling
- Oppvarmet ratt
- Sorte stoffseter
- 6-veis elektrisk justering av forseter
- Tilhengerfeste
- Vinterhjul u/pigg

Leieperiode 39 mnd / 48.750 km
Startkostnad kr 0,-
Pris pr mnd kr 5.490,-
Rekkevidde inntil 515 km (WLTP)

Lexus RZ 450e AWD Executive Tech

- Metallic lakk
- El. baklue
- 20" lettmetallfelger
- LED hovedlys
- Seter i syntetisk skinn
- Oppvarmet ratt
- El. justere seter
- El. justerbart ratt
- Blindsonemonitor
- 360 graders karmere
- Head-Up display
- Vinterhjul u/pigg

Leieperiode 39 mnd / 48.750 km
Forskuddsleie kr 0,- inkl. MVA
Pris pr mnd kr 6.990,- inkl. MVA
Rekkevidde inntil 438 km (WLTP)

Xpeng G9 Performance AWD

- Metallic lakk
- Tilhengerfeste
- Adaptiv luftfjæring
- 21" lettmetallfelger
- Panoramaglasstak
- El. baklue
- LED frontlykter
- Oppvarmet ratt
- 360 graders parkeringskamera
- Sort interiør
- Tilhengerfeste
- Frunk 71 L
- Vinterhjul u/pigg

Leieperiode 39 mnd / 48.750 km
Forskuddsleie kr 0,- inkl. MVA
Pris pr mnd kr 9.950,- inkl. MVA
Rekkevidde inntil 520 km (WLTP)

Volvo EX30 Cross Country Ultra

- Onyx Black
- Panoramasoltak
- Oppvarmet ratt
- El. justerbart fører- og passasjerse
- LED hovedlys
- Harman Kardon lydanlegg
- 360 graders parkeringskamera
- El. baklue
- Toned ruter
- Adaptiv cruise
- 19" vinterhjul u/pigg

Leieperiode 39 mnd / 48.750 km
Forskuddsleie kr 0,-
Pris pr mnd kr 6.350,-
Rekkevidde inntil 427 km (WLTP)

VW ID.4 PRO 4MOTION Highline 286 HK

- Metallic lakk
- Tilhengerfeste
- Ryggekamera
- Adaptiv cruise
- Oppvarmet ratt
- LED Matrix hovedlys
- 12-veis el. justerbare komfortseter
- Komfortpakke +
- Style interiør
- El. baklue
- 19" Hamar lettmetallfelger
- 19" vinterhjul u/pigg
- Serviceavtale er inkludert i leieperioden

Leieperiode 39 mnd / 48.750 km
Forskuddsleie kr 0,- inkl. MVA
Pris pr mnd kr 6.990,- inkl. MVA
Rekkevidde inntil 519 km (WLTP)

CTC Privateleie – et *bekymringsløst bilhold*

Kampanjevilkår

Til de oppgitte priser kommer følgende i tillegg:

- Flåteforsikring p.t. fra Kr. 8.490,- pr. år fra IF
- Service i.h.t bilens servicehefte må følges og betales av leietaker
- Trafikksikringsavgift tilkommer forsikringen.
- Etableringsgebyr Kr. 3.990,- (opprinnelig kr 4.990,-)
- Andre kjørelengder på forespørsel

Det tas forbehold om kredittvurdering, endringer i avgifter og rente.

(Vi leverer de fleste merker og modeller – finner du ikke bilen du er på utkikk etter, ta kontakt.)

Prisene gjelder så langt lageret rekker.

Kontaktpersoner

Petter Ødegård – Selger
Mobil: 40 62 11 19
E-post: petter@ctcbil.no

Tom Brenna – Salgssjef
Mobil: 90 08 61 90
E-post: tom@ctcbil.no

www.ctcbilpartner.no

www.ctcbilpartner.no

KAFOs nye kjernestyre

KAFO kongress ble avholdt på Kielferjen i april. Det ble valgt nytt kjernestyre, og nye leder KAFO ønsker å bruke leders spalte til å introdusere seg selv og resten av det nye styret.

Mitt navn er Martin Nordvang, jeg er 22 år og går 2. året logistikk på Sjøkrigsskolen. Jeg tilhører Luftforsvaret, men de siste årene av logistikk bacheloren er på Sjøkrigsskolen. Jeg vil beskrive meg selv som en strukturert, positiv og fremoverlent person som liker å se resultater av arbeid.

Jeg har nå blitt leder KAFO, etter ett år som nestleder. Mitt år som nestleder har gitt meg gode forutsetninger for å ta over lederrollen, og videreføre alt det gode arbeidet som landsstyret gjennomførte i løpet av 2024–25. Jeg hadde lyst til å fortsette i KAFO fordi jeg virkelig føler at vi gjør en forskjell i hverdagen for en gjennomsnittlig militær student. KAFO arbeider for at alle kadetter skal behandles likt og rettferdig. Det er ikke tilfellet ved alle skolene per dags dato. Jeg har nå hatt ett år på to ulike krigsskoler, og merker hvordan forvaltningen er forskjellig. Det er positive sider med begge skolene, men det er mange steder de bør ta inspirasjon fra hverandre. En kjernesak for meg i år blir å prøve å utjevne forskjeller mellom skolene, som at alle kadetter skal få best mulig behandling på alle fronter. Det er fortsatt en jobb å gjøre. Det er også viktig for meg at KAFO er med å gjøre hverdagen litt bedre, gjennom aktiviteter og sosiale påfunn. Jeg ser på verv i BFO/KAFO som en unik mulighet for oss på krigsskolene. Det er en måte for oss å komme ut av bobla vi lever i på skolene, og få se hvordan prosesser og endringer skjer på et høyere nivå. Å bygge nettverk med kadetter fra de andre skolene, tillitsvalgte ute i bruket og ansatte i BFO har stor verdi for meg og min fremtidige karriere i Forsvaret.

Hei! Jeg heter Jonas Viken. Jeg er 24 år gammel og kommer fra Røyken. Min tid i Forsvaret begynte i 2020, da som vernepliktig i Sambandsbataljonen. Tjenesten ga mersmak, og i 2021 begynte jeg på lagførerskolen. Etter endt utdanning fortsatte jeg som lagfører i samme bataljon, en rolle jeg hadde frem til 2023. Samme år gikk jeg inn som gruppesjef og ble realkompetansevurdert til OR5. Årene som lagfører og gruppesjef ga meg verdifull erfaring innen

ledelse og faglig utvikling, og bekreftet på mange måter min interesse for å satse videre på en militær karriere. I 2024 tok jeg steget videre og startet på Krigsskolen. Overgangen fra praktisk tjeneste til akademisk utdanning har vært både spennende og utfordrende, men jeg trives svært godt med valget. Jeg ser frem til å utvikle meg videre som offiser og bidra til Forsvaret med både kompetanse og engasjement i årene som kommer. Som nestleder i KAFO er jeg særlig opptatt av rekruttering og hvordan vi kan styrke oppslutningen rundt organisasjonen. Jeg mener at et KAFO med høy medlemsandel også er en sterkere organisasjon, med bedre forutsetninger for å møte kadettenes behov og ivareta deres rettigheter. Dette arbeidet er vi allerede godt i gang med. Jeg ønsker å identifisere og satse på de tilbudene og aktivitetene som faktisk skaper engasjement og tilhørighet blant kadettene. Det skal heller ikke være noen tvil om hvilken fagorganisasjon som er størst, mest synlig og mest relevant på de ulike skolene. Målet er å gjøre KAFO, og BFO,

til det naturlige og mest tydelige valget for alle kadetter.

«KAFO arbeider for at alle kadetter skal behandles likt og rettferdig. Det er ikke tilfellet ved alle skolene per dags dato.»

Jeg heter Sondre Skogum, er 23 år gammel og går 2. året på operativ linje ved Luftkrigsskolen. Fra april/mai 2025 har jeg tatt over som sekretær i KAFOs kjernestyre. I mitt første år ved Forsvarets høyskole var jeg nestleder i FHS Studentråd, hvor jeg samarbeidet tett med KAFO i flere viktige saker – flere av dem

er fortsatt høyaktuelle i dag. Med denne erfaringen tror jeg at jeg bringer med meg en litt annerledes innfallsvinkel inn i styrearbeidet, noe som gir meg et bredere perspektiv på kadetter og ansatte sine rettigheter. Som sekretær er mitt mål å gjøre det administrative arbeidet i KAFO så effektivt og sømløst som mulig. På den måten kan vi frigjøre kapasitet og fokusere enda mer på arbeidet i de ulike utvalgene og styrene, og dermed oppnå enda større gjennomslagskraft. Som i Studentrådet, vil en kjernesak for meg blir arbeidet og implementeringen av militær student. At kadetter minimum får like rettigheter som vernepliktige er et lite, men særs nødvendig steg i riktig retning. Det nye KAFO-styret består av dyktige og engasjerte folk som virkelig ønsker det beste for den militære studenten. Jeg har stor tro på at vi, i godt samarbeid med BFO, kan få til mye i året som kommer!

MSO STUDIO erTHECOINMAKER.NO
Vi designer og produserer coins i høy kvalitet.
Med over 25 års erfaring er dere i trygge hender hos oss!
Forespørsler sendes til post@msostudio.no

MSO STUDIO is THECOINMAKER.NO
We design and produce coins in high quality.
With over 25 years of experience, you are in safe hands with us!
Requests for design and prices, please e-mail to post@msostudio.no

**FYND
CORE**

Virkelighetsnær trening
for militære behov

Fynd CORE er en norskutviklet XR-plattform som gjør det mulig å trene på alt fra prosedyrer, vedlikehold, stridsteknikk, samhandling og beslutningstaking i komplekse situasjoner – når som helst, hvor som helst.

I Fynd CORE kan man enkelt bygge, tilpasse og dele treningsscenarier uten koding, og trene individuelt eller i lag – på tvers av avdelinger og lokasjoner.

**Mer trening. Mindre logistikk.
Bedre beredskap.**

**FYND
— REALITY —**

www.fyndreality.com

KAFO-SIDENE

Her mottar avtroppende leder KAFO Danica Mae Fischer KAFO sin hederspris av nestleder BFO Lars Ullensvang.

Kongressen startet med et tankevekkende foredrag av oberstløytnant Harald Høiback. Han tok for seg ledelse i Forsvaret, da med et kritisk blick på hvordan ledelse faktisk praktiseres.

KAFO-KONGRESSEN 2025

KAFO gjennomførte sin årlige kongress fra 25. til 27. april – en helg fylt med faglig påfyll, sosiale aktiviteter og viktig organisasjonsarbeid.

Kongressen er KAFOs øverste organ, hvor prinsipp- og handlingsprogram, vedtekter og nytt kjernestyre vedtas. Arrangementet samlet kadetter fra alle skolene, og ga rom for både debatt, inspirasjon og relasjonsbygging på tvers av skolene.

TUREN STARTET MED AVREISE FRA OSLO via Kiel-fergen fredag morgen. Etter påstigning åpnet kongressen med et tankevekkende foredrag av oberstløytnant Harald Høiback. Han tok for seg ledelse i Forsvaret, da med et kritisk blick på hvordan ledelse faktisk praktiseres. Innlegget skapte refleksjon, og utfordret etablerte forestillinger på en måte man skal se langt etter i det normale utdanningsløpet.

FREDAG OG LØRDAG BØD PÅ ET TODELT FOREDRAG med redningsmann Stein Bastian von Tangen Jordan og psykolog Silje von Tangen Jordan. Sammen ga de en ærlig og gripende skildring av psykiske og fysiske påkjenninger i krevende operativ tjeneste. Bastians erfaringer fra rednings-tjenesten ble støttet av Siljes psykologiske innsikt, og foredraget ga deltakerne innblikk i

hvordan en kan bedre håndtere tunge psykiske påkjenninger.

LØRDAG STARTET FRISKT MED en 18 km løpetur i Kiel for de mest spreke av delegatene. Deretter fortsatte det formelle arbeidet med gjennomgang av vedtekter, budsjett og PHP (prinsipp- og handlingsprogram). Samtidig gjennomførte valgkomiteen intervjuer av kandidater til kjernestyret. Dagen ble avsluttet med komiteens innstilling, som etter debatt og mulighet for benkning ble vedtatt av delegatene.

Både fredag og lørdag ble det gjort stas på de som har ytet en over forventet innsats for KAFO det foregående året. Avtroppende leder KAFO Danica Mae Fischer mottok KAFO sin hederspris av nestleder BFO Lars Ullensvang. Leder KAFOs coin ble utdelt til følgende Andrine Odland (leder SKSK), Karina Pedersen (leder LKSK), Leder SESK, Adrian Wigernes (Nestleder LKSK) og Markus Hauge (Leder CISK)

SØNDAG BLE KONGRESSEN RUNDET AV i BFOs lokaler i Karl Johans gate 12, hvor det ble gjennomført en handover takeover mellom avtroppende og påtroppende kjernestyre. Dette markerer starten på en ny periode med det nye landsstyret. ■

«Arrangementet samlet kadetter fra alle skolene, og ga rom for både debatt, inspirasjon og relasjonsbygging på tvers av skolene.»

Realistisk trening i nærkamp

Ved å redusere all risiko i
trening, øker vi risikoen et
annet sted.

Andreas Lødøen
KOMPANISJEF I SANITETSBATALJONEN,
TIDLIGERE FAGANSVARLIG FOR
NÆRKAMP I FORSVARET

Lødøen (30) er en av få mesterinstruktører
i nærkamp. Han har tidligere vært på
landslaget i Mixed Martial Arts (MMA) og
har i tillegg konkurrert i bryting, thaibok-
sing og brasiliansk jiu-jitsu.

Nærkamp handler om å forberede soldater på situasjoner der
alt koker ned til én mot én – eller én mot flere – på kloss hold,
skriver Andreas Lødøen. Her ser vi Kystjegerkommandoen som
blant annet trener på nærkampteknikker under en øvelse i 2024
(Foto: Henrik S. Andersen/Forsvaret).

Det er viktig at soldatene føler seg trygge på alle teknikker og får god tid til å anvende teknikkene (Foto: Rune Dreyer).

Noen soldater kan ha god progresjon i innlæring og takler raskt en tøff sparringsøkt, mens andre trenger mer tid for å bli komfortable, skriver Andreas Lødøen.

BRYTEPUNKT

«Ved å la soldatene møte gradvis økende motstand og etterhvert utfordres i scenario-økter, får de også en naturlig opplevelse av stressmestring.»

pens mange aspekter og har erfaring med å lede sparring eller scenariotrening blir det vanskelig å lage et helhetlig utdanningsløp. Det er instruktørene som skal sikre at soldaten erverver seg ferdigheter over tid. De må sørge for:

- **Progresjon:** Øvelsene bør bygge seg gradvis opp i både kompleksitet og intensitet – fra enkle øvelser med ensidig motstand, der nesten tosidige sparringsøkter, og videre til scenariobasert trening med flere ukjente elementer.
- **Skadeforebygging:** Henger tett sammen med riktig progresjon. I tillegg må instruktøren sikre at treningen baserer seg på ferdighetsfokus, at beskyttelsesutstyr brukes riktig, og at det gjennomføres kontinuerlige risikovurderinger.
- **Realisme:** Øvelsene må stadig tilpasses de situasjonene soldaten kan møte – enten det er i urbane terreng, i skog, trange korridorer, på skip eller i og rundt kjøretøy.

Gode instruktører vet at scenario-trening er en glimrende måte å innføre realisme på. Man kan simulere alt fra en enkelt fiende uten særlig mange momenter rundt, til å operere i trange rom med flere fiender, lav belysning og et komplekst stridsteknisk scenario. Og det er i denne typen trening at soldatene virkelig innser hvor viktig det er å ha trent på fysisk og mental robusthet og anvendbare ferdigheter.

UTEN Å GÅ PÅ AKKORD MED SIKKERHET

Det finnes en vei mellom for forsiktig trening og unødig voldsom trening. Denne veien krever gode rammer og at instruktøren ser hver enkelt soldats ferdighetsnivå. Noen soldater kan ha god progresjon i innlæring og takler raskt en tøff sparringsøkt, mens andre trenger mer tid for å bli komfortable.

Ved å la soldatene møte gradvis økende motstand og etterhvert utfordres i scenario-økter, får de også en naturlig opplevelse av stressmestring. Puls og adrenalin melder sin ankomst, og soldatene må anvende teknikker sine mot en motstander som faktisk gjør motstand. Det oppleves som mer krevende enn å slå på en sekk, men det er også mer givende.

Samtidig må vi være åpne for at den norske sikkerhetskulturen faktisk kan styrke fagligheten vår. Når vi tar høyde for forebygging av belastningsskader, for eksempel gjennom riktig oppvarming, mobilitetstrening

og ferdighetsfokus før vi skrur opp intensiteten, legger vi grunnlaget for at soldatene kan trene godt over tid – og bli skikkelig dyktige.

Samtidig må vi huske at ved å redusere all risiko i trening, øker vi risikoen et annet sted: Under operasjoner. For hver gang vi unnlater å øve på situasjoner der soldatene opplever reelt press, voldelig motstand og ukjente faktorer, risikerer vi at de blir mindre forberedt på de brutale kravene en ekte kampsituasjon vil stille. Når stressnivået plutselig skyter i været på slagmarken, er det nettopp erfaringen fra realistiske øvelser som vil bidra til at soldatene tar gode vurderinger og beholder kontrollen. Riktig planlagt og realistisk nærkampstrening er derfor ikke et unødvendig onde, men en forutsetning for å øke sannsynligheten for at våre soldater vinner i nærkampsituasjoner i strid.

VEIEN VIDERE

For deg som ønsker å bidra til nærkampmiljøet som instruktør, anbefaler jeg å fordype deg i alle nærkampens aspekter. Lær deg stående bryting, bakkekamp, slag/spark, bruk av improviserte våpen og våpenteknikker – alt sammen har sin plass i ulike situasjoner. Sørg deretter for at du bygger et nettverk med andre instruktører. Diskuter caser, still spørsmål om hvordan du kan ivareta sikkerheten i mer komplekse scenarioer, og del erfaringer om hva som fungerer og ikke.

I tillegg er det helt avgjørende at du som instruktør kontinuerlig videreutvikler deg gjennom kursing, seminarer og erfaringsutveksling – både innenfor og utenfor Forsvaret. Vi må hele tiden evaluere metodene våre og søke ny kunnskap, slik at vi kan tilby soldatene den mest oppdaterte, relevante og effektive treningen. I et krevende og stadig skiftende stridsfelt er det kun gjennom kontinuerlig faglig påfyll at vi klarer å tilpasse treningen til virkelighetens krav.

Mitt håp er at vi, med stadig flere utdannede instruktører på et høyt nivå, kan ta vare på den offensive, realistiske nærkampkulturen vi ønsker, samtidig som vi opprettholder den sikkerhetskulturen vi har i dag. Det ene trenger ikke utelukke det andre – tvert imot kan gode sikkerhetsrutiner gi soldatene de beste rammene for å bli skikkelig gode i nærkamp. ■

I de foregående innleggene i denne spalten har jeg skrevet mye om teknikker, metoder og hvordan legge opp treningen for å bli en solid nærkamputøver. En ting som stadig kommer opp, spesielt når jeg reiser rundt i avdelinger og diskuterer med andre instruktører, er spørsmålet: Hvordan skal vi balansere et høyt fokus på sikkerhet med behovet for å trene mest mulig realistisk?

Når krigens krav innebærer at vi må kunne slåss på kloss hold uten noen form for sikkerhetsnett, blir det fort et paradoks å drive nærkampstrening i Norge hvor helse, miljø og sikkerhet (HMS) har fått stadig større tyngde.

I denne utgaven av Brytepunktet skal jeg se nærmere på dette paradokset, og peke på hvordan erfarne og kompetente instruktører er nøkkelen til å løse det. Hvis instruktøren har lav kompetanse er det lett å havne i én av to grøfter: Enten at treningen blir for forsiktig og dermed mister realismen, eller at den blir for hard og medfører unødvendige skader.

TAR IKKE HENSYN

«War is hell» og nærkamp er noe av det mest brutale i krigens domene. Oppstår det en reell nærkampsituasjon, er det lite som skiller liv og død – ingen av fiendens

handlinger tar hensyn til våre retningslinjer for sikkerhet. Samtidig har vi i Norge en meget god sikkerhetskultur, og vi ønsker naturligvis ikke å påføre soldatene våre unødvendige skader eller å skape en negativ holdning til sikkerhet. Forsvaret er avhengig av operative, friske soldater som har tro på egne evner.

Spørsmålet blir da: Hvordan kan vi ivareta den aggressive og voldelige naturen i nærkamp, samtidig som vi forblir profesjonelle og unngår alvorlige skader i utdanning, trening og øving? Det hele bunner i at realisme og sikkerhet ikke er motpoler, men to faktorer som må veves sammen i et pedagogisk og faglig gjennomtenkt konsept.

BETYDNINGEN AV ERFARNE INSTRUKTØRER

Jeg mener at erfarne og dyktige instruktører er den viktigste ressursen vi har for at realismen skal kunne holdes på et høyt nivå, samtidig som skaderisikoen begrenses. En god instruktør vet at det ikke nytter å la soldatene kun slå på dukker eller sekker som aldri slår tilbake – da lærer man ikke avstandsforståelse, timing eller stresshåndtering. Samtidig krever det kløkt og erfaring å vite hvordan en nærkampsøkt skal intensitetsstyres, og hvilken progresjon soldatene bør ha.

Om man ikke har instruktører som kjenner nærkam-

BLA OM
FOR TRENINGSPROGRAM

Eksempel på scenario-trenings-uke

Før denne uka gjennomføres er det en forutsetning at soldatene har gjennomført grundig nærkamputdanning fra før.

MANDAG
MUT/skyttergrav/lignende (enkeltmann og makkerpar)

Fokus for dagen: Repetisjon av stridsteknikk i rammen av enkeltmann og makkerparet. Velg den type strid som er relevant for den type scenarioer du tenker å legge opp til senere i uka.

Mandagen bør settes av til grunnleggende stridsteknikk, som spiller soldatene så god som mulig før de skal inn i scenario-trening senere i uka. Mandagen bør avsluttes med repetisjon av utvalgte nærkampteknikker, for eksempel stående bryting.

TIRSDAG
MOUT/skyttergrav/lignende (lagsforband)

Fokus for dagen: Stridsteknikk i lagsrammen.

Tirsdagen er i stor grad en videreføring av mandagen, for å fortsette å gi soldatene forutsetninger for å mestre scenario-treningen som kommer. Tirsdagen bør avsluttes med repetisjon av utvalgte nærkampteknikker, for eksempel våpenteknikker (pipestøt, hugg og frigjøring eget våpen).

ONSDAG
Nærkamp

Fokus for dagen: Repetisjon av nærkamp

Full dag med repetisjon av nærkampteknikker og mange runder med to-sidig oppgavesparring. Det er viktig at soldatene føler seg trygge på alle teknikker og får god tid til å anvende teknikkene på en motstander som gir progressiv motstand.

TORSDAG
Scenario-trening

Fokus for dagen: Simulering av nærkampsituasjoner

Sett av god tid i forkant til å planlegge alle typer scenarioer du ønsker å gjennomføre. Sørg for at instruktørene gjennomfører casene først så man får avdekt hvorvidt scenarioene belyser de momentene som er ønsket, samt at sikkerhetstiltakene er gode nok.

Når du planlegger scenario-trening, må du sørge for at følgende blir inkludert:

- **Realistisk motstand:** Motstanderen er aktiv, dynamisk og handler uforutsigbart. Men naturligvis med en tydelig styrt intensitet ut i fra gjennomførende soldats nivå.
- **Autentiske omgivelser:** Treningen gjennomføres i miljøer som ligner operasjonsområdet.
- **Stressfaktorer:** Tidspress, fysisk utmattelse og usikkerhet inkluderes for å gjenskape realistisk stress. Dette også må henge sammen med soldatens nivå.
- **Kontroll og sikkerhet:** Tydelige regler og instruktører som aktivt styrer intensiteten og sikrer læring uten unødvendig risiko.

FREDAG
Oppsummering

Fokus for dagen: Oppsummering av uken,

Sett av tid til isolert trening på de elementene som scenario-treningen avdekte at trengs å vies mer tid til. Bruk tid på tilbakemeldinger til instruktører og deltakere, samt en evaluering av hvordan uken har vært.

NB! Torsdagen kan kun ledes av sertifiserte nærkampinstruktører som har gjennomgått opplæring i hvordan arrangere hettecaser/ scenario-trening.

Robust nok for krigen

Nærkamp handler om å forberede soldater på situasjoner der alt koker ned til én mot én – eller én mot flere – på kloss hold, med alle tilgjengelige midler, i ulike stridstekniske situasjoner. I en tid der vi setter stadig strengere krav til sikkerhet og skadereduksjon, kan det virke som et paradoks å skulle trene på noe så rått og brutalt. Men svaret ligger i dyktige instruktører som evner å balansere realisme med riktig progresjon.

Når erfarne instruktører planlegger nærkamputdanning som foku-

serer på ferdigheter, riktig progresjon og gode, realistiske scenarioer, forener vi HMS med krigens ufravikelige krav. Med et instruktørkorps som hele tiden samarbeider og videreutvikler faget, kan vi skape et nærkampkonsept som både er trygt nok i fredstid og robust nok for krigen.

Lykke til med treningen – husk at den beste måten å bevare sikkerheten til soldatene våre på, er å sørge for at de faktisk kan håndtere kampen når dagen kommer.

Når stressnivået skyter i været på slagmarken, er det erfaringen fra realistiske øvelser som vil bidra til at soldatene tar gode vurderinger, skriver Andreas Lødøen. Dette bildet er fra scenariotrening (Foto: Andreas Lødøen).

Yte først, så nyte

Reisebrev fra Vienna City Marathon 2025

Søndag 06. april var tiden igjen inne for det som nå er blitt en årlig tradisjon, og det store målet og høydepunktet med treningen, nemlig maratonløpet i Wien. Etter å ha passert målstreken på den offisielle tiden 02:55:26 i 2024, hadde jeg og mine treningskompiser gått flere runder, reflektert og diskutert en del rundt hva som kunne være en realistisk ambisjon for årets løp. I år var det ikke bare jeg og Johan Holme som skulle prøve oss på nytt, Mathias Folkedal Holmen skulle også utfordre seg selv i en av verdens flotteste maratonstraseer. Mathias var klar på at alt under 3 timer måtte ses på som en god prestasjon, tatt treningsmengden i betraktning. Jeg og Johan var tydelige på at vi skulle klare å komme i mål på under 2 timer og 45 minutter. Ambisiøst, hårete og veldig spennende.

Årets tur var hakket mer planlagt enn fjorårets, og denne gangen hadde jeg booket bord på ulike restauranter de tre første dagene slik at vi kunne oppleve mer av Wiens kulinariske tilbud.

DEILIG PASTA DAGEN før løpet (carbo-fueling), og nydelig biff kvelden etter løpet, topper ikke pizzaen «Burrata Gourmet» fra restauranten MOMO Pizza Gourmet. Parmesan, vellagret italiensk skinke, pistasjpesto og burrata, jeg tror ikke det har gått en eneste dag siden i fjor hvor jeg ikke har tenkt på denne pizzaen. Et must hvis du skal til Wien! Vi hadde i år som i fjor valgt å innlosjere oss på hotellet Lenas Donau, som ligger knappe ti minutters gange fra startstreken til løpet. I år var det nye rom, og vi var så «heldige» å få teste ut hotellrom hvor dusjen var plassert inne på selve rommet, altså ikke inne på badet. Vet ikke om dette kan anbefales like sterkt som pizzaen, men spennende dette også.

Flyet gikk 07:00 fra Gardermoen fredagen før løpet, og vi startet oppladningen med boller fra BIT på veien bort. Videre ble dagen brukt til å slappe litt av på hotellet, før vi dro bort til Expohallen for løpet for å hente ut startnummer og sjekke ut om det var noe nytt og fresht utstyr som kunne

friste. Jeg og Johan var plassert i en startpulje med forkortelsen «SFR», som vi først ikke forstod helt hva var. Men jeg skal si deg at selvilliten fikk en boost, da vi søkte opp og kunne lese at dette var puljen for «Super Fast Runners». Lista var med andre ord satt, nå måtte vi jo bare gønne på!

LØRDAGEN BLE BRUKT til å ta massasje samme sted som i fjor, samt oppleve litt mer av Wien som by. Vi fikk også besøk av vår gode venn Stian, som studerer i Slovakia, og vi spiste både deilig burger og nevnte pasta for å fylle glykogenlagrene. Han ble over til søndagen og var helt rå som heiagjeng langs løypa. Og søndagen kom den, med tre spente karer som var klare for å gi alt. Tidlig opp, ned til frokost og fylle på med det som ville fungere bare som bensin i løpet av timene i løypa; croissant med nutella, og en liten kopp kaffe ved siden av.

Ifølge ChatGPT er det å løpe under 2 timer og 45 minutter på maraton klarer bare de mest erfarne og dyktige løperne. Det er kun en liten andel av løpere, som eliteløpere, som vil klare dette, og disse løperne har ofte spesielt høye treningsnivåer og en god genetisk disposisjon. Jeg skal ikke kommentere på det som kan sies å være en slags fasit, men det er i hvert fall klart at vi hadde lagt ned en betydelig innsats i forkant av løpet. Som i fjor var fokuset på kontinuitet og kvalitet, med et snitt på ca. 130km løpt per uke. Her var det konsekvent gjennomført to intervalløkter, samt en ordentlig langtur ukentlig. For min del var det svært lange perioder hvor jeg løp stort sett hver eneste dag. Programmet jeg fulgte de siste månedene før løpet har jeg lagt ved her.

MIND-BATTERYET TIL GUTTA var på 100% før start, en start som var langt kaldere enn det man kunne håpet på. Gradestokken viste rundt 1 grad da starten skulle gå. Vienna City Marathon samlet i år 46 083 deltakere til alle arrangementene denne helgen, hvorav 12 968 løp maratondistansen. Vi var noen av de som startet aller lengst fremme da starten gikk 09:00. Å fullføre maraton på under 2 timer og 45 minutter, tilsvarer

TRENINGSPLAN FOR MARATHON

MANDAG:
10 km rolig

TIRSDAG:
3 km oppvarming – 14 x 4 min (1 min pause mellom drag) – 3 km nedjogging

ONSDAG:
22 km rolig

TORSdag:
10 km rolig

FREDAG:
3 km oppvarming – 6 x 3km (2min pause) – 3km nedjogging

LØRDAG:
10 km rolig

SØNDAG:
35 km langtur

å holde en fart på ca. 15,4km/t (3:54-pace). Men som i fjor var det selvfølgelig overtenning på meg og Johan ut av startblokka, og 10km ble passert på 36:36 (16,4km/t), og distansen for halvmaraton ble passert på 1:17:49 (16,3km/t).

Etter ca. 30km ble hardkjøret litt i overkant for min del, og jeg måtte slippe ryggen til Johan. Etter 34km måtte en noe svak hamstring på høyrebeinet gi etter, og jeg dro på meg en skikkelig strekk. I to sekunder tenkte jeg at jeg måtte gi meg, men så tok jeg meg selv i å erkjenne at det faktisk ikke var et alternativ på nåværende tidspunkt. Målet var fremdeles innen rekkevidde, det er ikke nå man gir seg. Dette var uansett en mer akseptabel smerte enn de enorme magesmertene som kom etter 30km på fjorårets løp.

JOHAN HADDE MØTT VEGGEN etter 35km, og jeg knappet dermed innpå den siste delen av løypa. Men det ble aldri til at vi møttes igjen før målstreken var nådd. Jeg beit tenna sammen de siste 8km og dro på i det tempoet som var mulig. Det var en enormt deilig følelse å kunne gi Johan en god klem i målområdet. Vi har heiet på hverandre gjennom utallige treningstimer, og det er noe med

det å nå de målene man setter seg. Johan passerte målstreken på offisiell tid under 2 timer og 40 minutter. Min offisielle tid endte på 2:41:16, med en Stravatid på 2:39:38. Det tilsvarer ca. 15,9km/t i fart. Uansett hvordan du vrir og vender på det, vi hadde igjen lyktes med å nå det målet vi hadde satt oss.

Den isblå gradestokken hadde ikke nødvendigvis preget løpet, men det gikk knappe to minutter før vi stod og skalv i målområdet. Det var uansett ikke et alternativ å bevege seg videre før vi hadde fått heiet Mathias inn i mål. Og slik vi hadde nådd vårt mål, klarte jammen meg tredjemann i gruppa å nå sitt mål også. Inn og over målstreken på under 3 timer, en fantastisk følelse for oss alle tre. Og jeg kan si at den varme kaffen med Baileys vi fikk kjøpt langs veien mens vi beveget oss tilbake til hotellet, den er nok den som har varmet meg mest i mitt liv så langt. Så var det rimelig godt med biff og rødvin på kvelden også. Balanse i livet, tenk så deilig! Yte først, så nyte.

DET Å FORBEDRE TIDEN på maraton med over 14 minutter på ett år, var noe svært få trodde at jeg skulle få til. Men vår prestasjon viser at det

meste er mulig, så lenge du går ordentlig inn for det. Det viser at det å sette seg et tydelig mål er med på å bygge oppunder kvaliteten på treningen som legges ned. Ikke vent på neste mandag, ikke ta for gitt at dette er noe som er forbeholdt noen andre. Sett deg det tydelige målet for deg selv, skaler det til ditt nivå og tilpass treningen deretter. Grip tak i gode folk rundt deg og få de med på reisen. Vårt fellesskap, hvor vi pusher hverandre og heier hverandre frem, har vært helt essensielt for at vi har lyktes med våre mål. Og du skal ikke se bort ifra at vi skal flytte grensene ytterligere til neste år.

FOR MIN DEL VENTER flere spennende Backyardløp i 2025, hvor mine ambisjoner er høye. Jeg går inn med innstillingen om at alt går, og håper at vår reise kan bidra til at også du finner en liten gnist til å fyre i gang egen motivasjon. Treningsprogrammet som jeg har fulgt er kun ett av mange alternativer til hvordan man kan tilrettelegge for god trening, og du må ta i betraktning at jeg løper mye. Alt er relativt, og du må justere tid og mengde etter den formen du er i nå. Husk at litt er mye mer enn ingenting, og at kontinuiteten er det viktigste av alt! ■

Jacob Tvedt Gelius (i rødt) er Markeds- og forsikringsansvarlig i Befalets Fellesorganisasjon, og den ubestridte løpesjefen i BFO (Alle foto: privat)

«Det å forbedre tiden på maraton med over 14 minutter på ett år, var noe svært få trodde at jeg skulle få til. Men vår prestasjon viser at det meste er mulig, så lenge du går ordentlig inn for det.»

PODKAST

I Befalets Fellesorganisasjon sin egen podkast «**BFO befaler**» inviterer vi gjester til å snakke om Forsvaret, forsvars- og sikkerhetspolitikk samt det som påvirker arbeidslivet i Forsvaret.

Her intervjuet med Kjetil Bragstad her!

BFO BEFALER: KJETIL BRAGSTAD

Kjetil Bragstad fulgte drømmen om en karriere i Forsvaret. Så ble alt revet vekk som følge av en veibombe i Afghanistan.

Generalsekretær i SIOPS Kjetil Bragstad er aktuell med boka *Såret i strid*. Han var gjest i podkasten BFO Befaler.

Det var en mulighet til å bidra, og samtidig oppfylle drømmen med å tjenestegjøre sammen med bestekompisen min. Jeg følte at jeg var på høyden av livet hvor alle drømmer så ut til å gå i oppfyllelse. Så ble alt revet vekk på noen få sekunder.

Det sier generalsekretær i Veteranforbundet SIOPS, Kjetil Bragstad, i podkasten BFO Befaler.

Han fikk livet snudd på hodet da han og kameraten Kristoffers Sørli Jørgensen kjørte på en veibombe i Afghanistan 7. november 2007.

LAGT I KOMA

Bragstad var 20 år da han måtte amputere benet som følge av skadene han ble påført. Den tidligere soldaten var minutter unna å omkomme. Sørli Jørgensen ble drept.

– Rett før vi kommer til skytebanen kjører vi rundt en sving, og da sier det «poff». Da treffer vi en veibombe. Jeg var jo ikke våken og fikk ikke

med meg ting som skjedde i noe særlig grad. Jeg våkner opp og på sykestua i Afghanistan ved et par anledninger. Så husker jeg ikke noe før jeg våkner opp igjen på Ullevål sykehus

– Lungene, de kollapset. Da jeg kom inn (på sykestua i Afghanistan) hadde jeg antagelig to minutter igjen å leve. Dagen etter ble jeg sendt til Ullevål.

«Da jeg kom inn (på sykestua i Afghanistan) hadde jeg antagelig to minutter igjen å leve.»

– Og du blir lagt i kunstig koma?
– Ja, det holdt meg jo i kunstig koma i rundt åtte dager eller noe sånt noe.

– Når jeg våkner så har jeg liksom ikke noe formening om noen ting, det er bare Afghanistan og «Kriss» som står i hodet mitt. Jeg klarer ikke engang og si hvor gammel jeg er. Jeg har et hukommelsestap. Det var kjemperart, egentlig. Det ikke å vite hvem man selv er, det er en helt uvirkelig følelse.

VEIEN TILBAKE

I podkasten forteller Bragstad, som er aktuell med boka *Såret i strid*, om kampen for å få erstatning og for å trene seg opp etter de omfattende skade-

ne. Han sier at han opplevde å bli mistenkelig gjort av Statens pensjonskasse, og opplevde den årelange prosessen for å få tilkjent erstatning som uverdig.

– Jeg regnet jo med at når du tar en sånn risiko på vegne av fellesskapet, at du møter institusjoner som skal ivareta deg etterpå. Jeg skal sitte og være bitter eller bare sette meg ned og synes synd på meg selv. Likevel må vi ha et system som sørger for at du har insentiver til å fungere så god som mulig – samtidig som man får dekket de økonomiske tapene (som følge av skadene, journ. anm.). Sånn situasjonen er i dag, mener jeg at vi ikke har det på plass.

Bragstad er også bekymret for at andre kan havne i samme situasjon som ham dersom de blir skadet i tjeneste for landet.

– Jeg kan ikke anbefale noen om å verve seg til Forsvaret. Eldstesønnen min sa en gang: «Pappa, jeg vil bli soldat akkurat som du var. Nei, de trenger du ikke – du kan gjøre helt andre ting. Jeg kan ikke bestemme om du skal gjøre en karriere i Forsvaret, men jeg ville ikke anbefale det», svarte jeg.

– Likevel hadde jeg jo vært stolt hvis han gjorde det, samtidig synes jeg det er altfor stor risiko. ■

Kjetil Bragstad mistet flere liter blod og var nær ved å omkomme som følge av en veibombe. Her er han på feltsykehuset i Afghanistan (Foto: Forsvaret)

Det var en hard kamp å trene seg opp etter de omfattende skadene, forteller Bragstad (Foto: privat).

Her er Kjetil Bragstad før ulykken under den første kontingenten i Afghanistan. Noen måneder etter at dette bildet ble tatt, ble livet snudd på hodet (Foto: Forsvaret).

Her intervjuet med Andreas Espetvedt Nordstrand her!

«Det å oppleve og få sivil menneskelig lidelse og død tett innpå seg, det var mye mer potent i å frembringe senere psykiske plager.»

BFO BEFALER: ANDREAS ESPETVEDT NORDSTRAND

Militærpsykolog i Forsvarets sanitet Andreas Espetvedt Nordstrand har forsket på hvordan det å drepe påvirker norske soldater

Militærpsykolog Andreas Espetvedt Nordstrand i deltok i podkasten BFO Befaler.

Jeg jobbet som psykolog på St. Olavs hospital i 2011 da terrorangrepet på Utøya skjedde. Da fikk jeg en pasient som hadde blitt skutt, og som mistet venninnen sin i samme angrep. Jeg var hennes behandler i over et år og fikk veldig god veiledning av professor Are Holen som er en «legende» i den delen av psykologien som vi kaller det psykotraumatologi. Da ble jeg veldig interessert i å jobbe med det her med traumer og traumatisk stress.

– Og 22. juli, da fløy de pasienter til St. Olavs...?

– Ja. Hun som ble min pasient hun hadde skader i ryggmargen og kunne ikke gå. Hun var skutt flere ganger og hadde alvorlige og sterke traume-reaksjoner. Det var veldig krevende for meg som ung psykolog å være hennes psykolog. Samtidig så jeg at jeg kunne gjøre en forskjell, og at jeg kunne bidra med noe positivt for noen som er i en veldig vanskelig situasjon.

SAMMENLIGNET VETERANER

Det sier Nordstrand i podkasten BFO Befaler.

I episoden forteller han om en studie som har sammenlignet norske veteraner fra Libanon og Afghanistan som hadde tatt liv i tjenesten, og hvilken grad de rapporterte psykiske plager som kroniske søvnproblemer, depresjon og alkohol-misbruk, blant annet. For veteranene fra Libanon var det en sammenheng mellom det å ta liv å utvikle psykiske senskader. Slik var det ikke blant veteranene som hadde tjenestegjort i Afghanistan, forteller Nordstrand

– Det er ikke nødvendigvis det å ta liv som blir trøblete, og det er ikke naturstridig å ta liv. Det er stort sett det vi har drevet med hele tiden – å krige med hverandre.

– Hos veteranene fra Afghanistan er det mye større risiko knyttet til bevitningsopplevelser enn det å være i kamp. Det høres kanskje litt rart ut, men det å være i kamp for dem som var i Afghanistan, var ikke det verste med tanke på risikoen for psykiske plager. Det å oppleve og få sivil menneskelig lidelse og død tett innpå seg, det var mye mer potent i å frembringe senere psykiske plager.

– Når er det positivt at man tilsynelatende ikke lar seg påvirke negativt av det å ta liv, og når blir det et problem?

– Det er et problem hvis man gjør det (tar liv) i situasjoner hvor det ikke er greit. Men det er det jo for de fleste. Det er et fåtall av oss som er psyko-pater, og ikke er klar over hva som er rett og galt, og hvordan andre oppfatter det. Så det betyr jo også at hvis vi da kommer hjem til Norge da er det veldig klart her hva som er rett og galt å gjøre i forhold til det. Det vil alle kjenne på som er normalt empatisk utrustet – selv om de har tatt masse liv i en kampsituasjon. Vi greier å skille mellom hva som er greit i krig og hva som er greit i fred.

MENTALT OG PSYKISK FORBEREDT

Han kommer også med en rekke verktøy for å bygge «resiliens» (motstandsdyktighet) mot utvikling av psykiske skader i forbindelse med deltakelse i krig og internasjonale operasjoner.

– Tenk godt igjennom hva du skal inn i, og gjør det du kan for å stille med mest mulig mentalt overskudd i forbindelse med situasjoner som du

Medaljeeparade på Falkehøyden i Libanon 1995. Foto: Torbjørn Kjosvold, Forsvaret

Norske soldater i Afghanistan i 2004. Foto: Torgeir Haugaard, Forsvaret

vet kan utfordre deg. Det kan være en mental KTS (klar til strid). Da bør du sørge for at kroppen er i orden, og at du har sovet nok. Du bør også jobbe med tankene og følelsene sine, at man har ryddet i det relasjonelle, og at du har ting litt avklart, som for eksempel at du har skværet opp med kona eller gjort unna skilsmissen, sier Nordstrand. ■

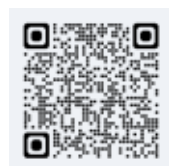
Cecilie Heuch (bildet) og Ingrid Gjerde var gjest i podkasten BFO Befaler.

BFO BEFALER: INGRID GJERDE OG CECILIE HEUCH

Sjef Forsvarsstaben Ingrid Gjerde og HR-direktør Cecilie Heuch tror Forsvaret vil lykkes med å vokse. De er likevel bekymret for arbeidsbelastningen flere opplever

Det forteller Heuch og Gjerde i podkasten BFO Befaler.

- De fleste sier de vil anbefale Forsvaret som en god arbeidsplass. Samtidig er det en opplevelse av høye jobbkraav, og over halvparten av offiserene opplever høy arbeidsbelastning. Det er også et høyt nivå av ansatte som opplever tegn på utmattelse og utbrenthet.
- Det er mange som uttrykker at de har for mye å gjøre, sier HR-direktør Cecile Heuch og viser til resultatene fra Forsvarets medarbeiderundersøkelse.
- Er det et tegn på at det er for få i Forsvaret eller at man pålegger den enkelte altfor mange arbeidsoppgaver?
- Det peker i hver fall i retning på at vi må være veldig tydelig i prioriteringene slik at ikke vi gir oppdrag som er mer enn det man kan løse med de ressursene man har tilgjengelig - av personell, penger og materiell, sier Ingrid Gjerde.

←
Hør intervjuet med Cecilie Heuch og Ingrid Gjerde her!

Forsvarsombud Roald Linaker var gjest i BFO Befaler.

BFO BEFALER: ROALD LINAKER

Den beste måten å få Forsvaret til å fungere, er å ivareta personellet

Det er skapt store forventninger om at tidenes satsing på Forsvaret kommer, og da blir det litt hoderisting når man bare får trent halve avdelingen under vinterøvelsen (Joint Viking 2025). Det sier forsvarsombud Roald Linaker i podkasten BFO Befaler.

Linaker er forsvarsombud for Stortingets ombudsnemd for Forsvaret.

Han forteller at det er en utålmodighet blant Forsvarets ansatte. Samtidig som Forsvaret står overfor store investeringer, mangler det midler til drift.

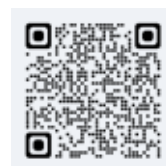
- En sjef forteller veldig mye, men han bruker kanskje litt mildere ord enn en løytnant eller kaptein som stadig venter på at ting skal bli bedre. Det som likevel imponerer meg er den ukuelige optimismen til å få ting til å fungere uten at de har ressursene for å få det til, sier Roald Linaker.

- Uten lojaliteten og stå-på-viljen som utvises på alle nivåer så hadde det sett mye verre ut.

- De som er tilsatt i Forsvaret har stort sett bare levd med å spare bygge ned gjøre ting smartere, men på ett år og på kort tid skal vi øke. Vi skal ha flere vernepliktige og vi skal ansette flere. Vi skal opprette nye avdelinger, og vi skal gjenopprette en del avdelinger.

Vi skal nå masse nytt materiell årene som kommer må det skje en mental omdreining på alle nivåer i Forsvaret

«Det som imponerer meg er den ukuelige optimismen til å få ting til å fungere uten at de har ressursene for å få det til.»

←
Hør intervjuet med Roald Linaker her!

Trenger du en kontrakt? Vi har gjort jobben for deg!

Vi har samlet de viktigste kontraktene – skrevet av advokater, laget for vanlige folk.
I kontraktsbanken finner du ferdige kontrakter for

✓ Bruktbil	✓ Fremtidsfullmakt	✓ Husleie
✓ Samboer	✓ Håndverker	✓ Testament

Du finner alle kontraktene via QR koden eller på vår hjemmeside lf.no
Trygt, enkelt og klare til bruk!

I samarbeid med

En viktig del av maktfordeling, og en sunn maktbalanse, er å ha mekanismer som kontrollerer makten, skriver Nikolai André Valvik.

Maktfordeling og opportunisme i Forsvaret

Høsten 2024 skrev jeg om rollen som tillitsvalgt og partssamarbeid i et demokratisk perspektiv i Offisersbladet. I dette innlegget ønsker jeg å gå dypere inn i temaene makt, maktfordeling og opportunisme i partssamarbeidet.

Demokrati og maktfordeling henger tett sammen. Et velfungerende demokrati forutsetter en balansert fordeling av makt – et prinsipp som er forankret i Grunnloven¹. Dette prinsippet gjenspeiles også i arbeidslivet, særlig gjennom Hovedavtalen i Staten (HA), som, også blant andre lov- og avtaleverk, ofte omtales som «spillereglene i arbeidslivet». Forsvaret har sin egen tilpasningsavtale til hovedavtalen (HA/TA), som regulerer hvordan arbeidsgiver og tillitsvalgte skal samarbeide og håndtere beslutninger, uenigheter og ressursfordeling i en virksomhet. Kort sagt: De ansatte skal ha innflytelse på hvordan virksomheten styres – det vi kaller medbestemmelse, som også er forankret i Grunnloven².

MÅ BLI ENIGE OM LØNN

HA/TA tydeliggjør hvordan medbestemmelse skal utøves, og hvordan makten er fordelt mellom arbeidsgiver og tillitsvalgte i flere saker og forhold som skal behandles i Forsvaret. Noen saker skal forhandles, andre skal drøftes, og enkelte skal bare informeres om. For eksempel er lønnsoppgjør en forhandlingssak – partene må bli enige, og det finnes tvistemuligheter. Her er partene likestilte når det gjelder makt. I drøftingssaker har arbeidsgiver siste ord - styringsrett, men er forpliktet til å lytte til de tillitsvalgte.

Arbeidsgivers styringsrett kan likevel bare benyttes innenfor handlingsrommet av gjeldende lover, forskrifter og avtaler. Går arbeidsgiver, og for så vidt de tillitsvalgte, utover lov- og avtale, er partene forpliktet til å si ifra – med andre ord kontrolleres.

EN SUNN MAKTBALANSE

En viktig del av maktfordeling, og en sunn maktbalanse, er

å ha mekanismer som kontrollerer makten. I Forsvaret har mange ledere god forståelse for sin rolle og makt, men det finnes unntak. Noen bryter regelverket grovt, andre gjør det ubevisst. Arbeidsgiver selv og de tillitsvalgte har en viktig rolle i å kontrollere at hele spekteret av lov- og avtaleverk, som arbeidsgiver og de tillitsvalgte er forpliktet til å følge, etterleves. En slik kontroll er helt i tråd med prinsippene i et demokratisk og rettsbasert samfunn. Kontroll kan oppleves ubehagelig, men er nødvendig. Derfor er det avgjørende å vise respekt for de ulike rollene en har som arbeidsgiver og tillitsvalgte i denne kontrolleringen, samt skille mellom sak og person i saker som behandles i virksomheten.

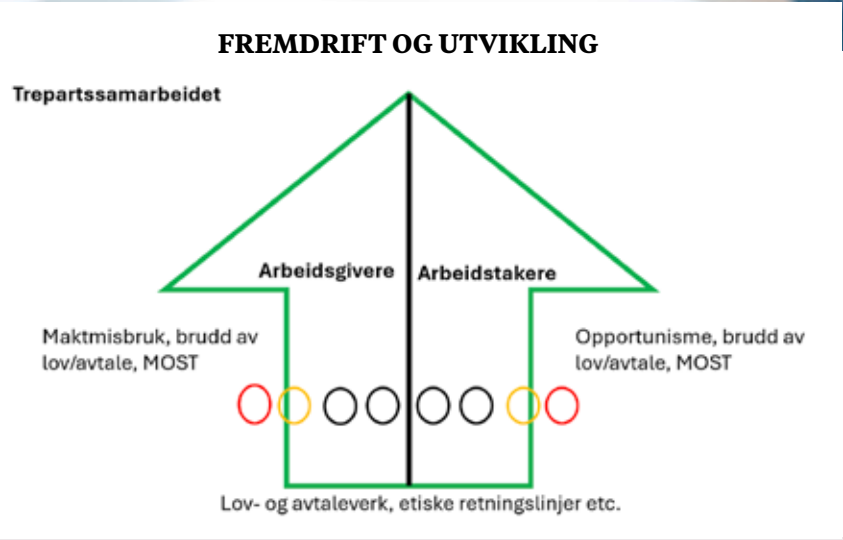
MÅ FORHINDRE MAKTMISBRUK

Det samme gjelder de tillitsvalgte og ansatte. De fleste er dyktige og samvittighetsfulle, men også her finnes det unntak. Som en foreleser ved Sjøkrigsskolen sa: «I enhver organisasjon finnes det opportunist.» Disse må også håndteres. Arbeidsgiver har mekanismer for dette, blant annet gjennom styringsretten, men tillitsvalgte har også et ansvar for å påpeke og korrigere slik atferd – på samme måte som staten og arbeidsgivere selv kontrollerer sine virksomheter og ledere gjennom godkjenninger, rapportering, tilsyn, internkontroll, delegering og inndragelse av myndighet og mulighet for varsling, blant andre mekanismer. Det finnes en rekke kontroll-mekanismer for,

og av, arbeidsgivere og arbeidstakere i en statlig virksomhet, som er regulert gjennom lov- og avtaleverk. Dette er riktig og viktig for å forhindre maktmisbruk, korrupsjon, nepotisme, diskriminering o.l.

De fleste arbeidsgivere og arbeidstakere holder seg innenfor lovverk, avtaler og normer. Men noen beveger seg utenfor – bevisst eller ubevisst. Dette kan illustreres med tegningen til høyre. Den grønne pilen symboliserer det som driver organisasjonen fremover: oppdrag, lover og avtaler, kultur, etikk og normer. Når noen beveger seg utenfor det regulerte grønne område, uten å bli korrigert, svekkes

«En viktig del av maktfordeling, og en sunn maktbalanse, er å ha mekanismer som kontrollerer makten. I Forsvaret har mange ledere god forståelse for sin rolle og makt, men det finnes unntak.»

Når noen beveger seg utenfor det regulerte grønne område, uten å bli korrigert, svekkes tilliten til organisasjonen, og tilliten mellom arbeidsgiver og arbeidstakerne. Disse illustreres gjennom de gule og røde sirklene.

tilliten til organisasjonen, og tilliten mellom arbeidsgiver og arbeidstakerne.

Disse illustreres gjennom de gule og røde sirklene – arbeidsgivere og arbeidstakere som beveger seg utenfor den grønne pilen.

Partssamarbeidet og arbeidslivsdemokratiet er en bærebjelke i det norske demokratiet, og bygger på prinsippene om maktfordeling, medbestemmelse, og gjensidig respekt. Gjennom blant annet avtaleverk som HA/TA sikres en struktur der både arbeidsgiver og tillitsvalgte har definerte roller og ansvar, og der makt balanseres og

kontrolleres. Dette systemet fungerer best når det er preget av tillit.

KAN TRUE SAMARBEIDET

Tillit skaper rom for åpen dialog, ansvarlig maktutøvelse og felles problemløsning. Når denne tilliten svekkes, trues ikke bare samarbeidet, men også legitimiteten til hele organisasjonen. Derfor er det avgjørende å verne om og styrke tilliten mellom partene – ikke som en selvfølge, men som en kontinuerlig innsats for å sikre et rettferdig, robust og demokratisk arbeidsliv – i tråd med verdiene i samfunnet vårt. ■

¹ Fordeling av makt - stortinget.no

² Medbestemmelse – Store norske leksikon

OFFISERSQUIZEN

Perfekt for samhold og moro, enten på vakt, i kasernen eller hjemme.
Officersbladet og Quizgutta presenterer stolt et nytt fast punkt i bladet.

LETT

Quiz-rekrutt

- 1: Hva heter sjørøverskipet til Kaptein Sabeltann?
- 2: Under hvilket varemerke på tre bokstaver markedsføres Cheez Doodles?
- 3: Hvilket alias benytter internettpersonligheten Jimmy Donaldson, som har over 350 millioner Youtube-abonnenter?
- 4: Hva heter trofeet som deles ut til vinneren av den nordamerikanske ishockeyligaen NHL?
- 5: Nevn ett år Henrik Wergeland levde!

Ansvarlige Quizmastere:

Alexander Kruse Berg
og Magnus Rebbestad.
KONTAKT:
hei@quizgutta.no
www.quizgutta.no

Bli med på utfordringen!

Følg Quizgutta på:

- facebook.com/quizgutta
- x.com/quizgutta
- instagram.com/quizgutta
- Quizgutta

MIDDELS

Quiz-major

- 1: Hvor mange mandater trenger man for å ha flertall i Stortinget?
- 2: Hvilken planet ligger mellom Saturn og Neptun?
- 3: Hvilket land med 3,5 millioner innbyggere vant fotball-VM i både 1930 og 1950?
- 4: Hvilket rusmiddel blir den kreftsyke kjemilæreren Walter White ekspert på å lage i «Breaking Bad»?
- 5: I hvilken by står Michelangelos David-statue?

VANSKELIG

Quiz-general

- 1: Hvilket religiøst byggverk var Londons høyeste i årene 1710–1963?
- 2: Norske bønder produserer over 300 000 tonn Solanum tuberosum i året. Hva heter planten på norsk?
- 3: Hvilket byggekloss-videospill ble lansert av det svenske spillskapet Mojang i 2011?
- 4: I hvilken kommune ligger Trondheim lufthavn, Værnes?
- 5: Hva er et vanligere navn på natriumklorid?

Tenner

- 1: Hvor mange tenner finnes det i munnen på et voksent menneske? (Inklusive visdomstenner)
- 2: Hvor mange melketenner har barn?
- 3: Hva kan i verste fall skje med tennene dersom man lider av Periodontitt?
- 4: Hva slags yrkestittel har tannlegen du må dra til dersom du skal ha regulering?
- 5: Hva kalles behandlingen hvor tannlegen erstatter død nerve i rotkanalen med en fylling?

Måleenheter

- 1: Hvor mange meter er en nautisk mil?
- 2: Hvilken enhet brukes for å angi elektrisk strøm?
- 3: Hvilken enhet brukes for å måle strømspenning?
- 4: Hvilken enhet brukes for å måle strømeffekt?
- 5: Hvor mange Fahrenheit tilsvarer 0°Celsius?

Bildequiz: Hvilket land?

Fasit

1: Den sorte Dame	1: 85	1: St. Paul's Cathedral	1: Kamerun	1: Egypt	1: 1852 meter
2: Mr Beast	2: Uranus	2: Potet	2: Latvia	2: 20	2: Ampere
3: Stanley Cup	3: Uruguay	3: Minecraft	3: Georgia	3: De kan løse og falle ut	3: Volt
4: 1808-1845	4: Metamfetamin	4: Stjerdal	4: Moldova	4: Kjeveortoped	4: Watt
5: Firenze	5: Firenze	5: Salt	5: Røtting	5: Røtting	5: 32°F

Fregattar, fiaskopolitikk og forneking

Når tryggleik vert bytt mot industriavtalar då har me trådd inn i ei farleg verd.

AV **TOR IVAR STRØMMEN**, ORLOGSKAPTEIN OG HOVUDLÆRAR
STRATEGI OG MILITÆRMAKT VED SJØKRIGSSKOLEN

I 2023 stod me ved eit historisk vegskilje. Forsvarskommisjonen si melding slo ned som ei oppvakning: for første gong på fleire tiår vart det sjømilitære endeleg løfta fram som det det er – avgjerande for norsk tryggleik. Sløret av sjøblindskap, som har lagt som eit kvelande teppe over norsk tryggleikspolitikk sidan den kalde krigen, vart løfta på. Kommisjonen sa det tydeleg: Det maritime er ikkje eit supplement, men fundamentet for å verne suverenitet, handlingsrom og fred. Forsvarssjefens fagmilitære råd følgde opp, mindre klårt, men i same retning.

MEN SÅ BYRJA FORVITRINGA.

Allereie i langtidsplanen (LTP) byrja lyset å bleikne. Dei 40 standardfartøya Forsvarskommisjonen meinte var naudsynt for å sikre norsk handlingsfridom, for å gje reell kampkraft, vart no reduserte til 28. Altså knapt fleire enn dei som skal erstattast. For kvar

farkost som blir stroke frå strukturen, risikerer me å miste evna til å halde ei fiendtleg ubåt i sjakk, hindre ein sabotasjeaksjon mot norsk infrastruktur, eller halde opne livsviktige sjøveggar i nord. Det handlar ikkje om tal på skip – det handlar om liv og lagnad. Og likevel vart det feira som eit løft. At satsinga ikkje kollapsa heilt, skuldast berre at fregatt- og

ubåtinvesteringa vart halde fast – og ubåttalet seinare auka frå fem til seks. Men dette er kosmetikk. Tala ligg ikkje.

EIT GAMALT PROBLEM

Alle såg at det hastar – eller gjorde ein det? Russland er ikkje eit nytt problem – det er eit gamalt problem vi har nekta å ta på alvor. Frå Putins tale i München i 2007, via Georgia og Krim, til den fullskala invasjonen av Ukraina i 2022 – alt dette har peika i éi retning: makta rår, og makt må møtast med makt.

Samstundes har USA vakla. Fiaskoane i Irak og Afghanistan, det strategiske fokusskiftet mot Kina, og ikkje minst ein ny gamal president i 2025, har gjort det klinkande klårt: me står meir åleine enn på lenge. Og likevel er det som om LTP er skriven i ei verd der tida står stille. Der me får det me trong i 2023 – i 2036. Under føresetnad av at alt går etter planen. Det gjer det aldri.

Trur me verkeleg at Donald Trump ser forsvaret av Noreg som ei prioritert oppgåve for USA? Ein nasjon som ikkje evnar å prioritere si eiga vern, har heller ikkje rett til å krevje det frå andre. I dag byggjer me tryggleiken vår på illusjonen om ei alliert vilje som me sjølv ikkje speglar i gjerning. Trur me verkeleg at allierte vil eller kan redde oss, uavhengig av kva som skjer andre stadar? Evnar me å tenke på nytt? Det verkar ikkje slik. Alt tyder på at me held fram i same blodfattige og repeterande mønster som før – som om verda ventar på oss. Me handlar som om me har råd til å vente, som om historia vil vere tolmodig med oss. Men historia vil dømme oss – og det vil fienden òg, og han dømmer utan nåde.

ET SPEL OM FREGATTER

Og samstundes finn det stad eit farseliknande spel om fregattar. Fire kandidatar står att – men burde vore to for lengst. Og i staden for å lytte til dei som faktisk har greie på fregattoppgåver, teknologi, vedlikehald og alliansekrav, har me slept til eit ordskitte der ukunni-ge røyster dominerer. Statsministerkandidatar som trur ein «god handel» med Trump er det same som tryggleikspolitikk. Folk som trur Royal Navy anno 1914 framleis finst. Dei som aldri stiller spørsmål ved USA. Statssekretærar som legg vekt på industrisamarbeid, ikkje kampkraft – og det med stor sjølvtilitt og ingen innsikt. Når sjølvaste statssekretæren opnar for at militære innkjøp skal styrast av prinsipp om «du får selje viss du kjøper», då har me trådd inn i ei farleg verd. Tryggleik kan ikkje kompromissast vekk som om det gjaldt ein subsidiert fiskekvote. Det er ikkje tryggleikspolitikk – det er eit sjølvbedrag. Det er som

I dag byggjer me tryggleiken vår på illusjonen om ei alliert vilje som me sjølv ikkje speglar i gjerning. Trur me verkeleg at allierte vil eller kan redde oss, uavhengig av kva som skjer andre stadar? Evnar me å tenke på nytt? Det verkar ikkje slik, skriv Tor Ivar Strømmen.
(Foto :Johannes Bærhaugen, Forsvaret)

om tryggleikspolitikken vår igjen er blitt eit skodebrød, ei leikegrind for industripolitikk, gamalmannstankar, prestisje og taktiske gevinstar. Me har altså ingenting lært.

NASJONAL TRYGGLEIK

Ein kan ikkje forhandle med realitetar. Ein kan ikkje bytte til seg tryggleik ved å selje sine eigne krav. Likevel er det dette me ser. Nasjonal tryggleik som kamparena for særinteresser. Som ein konkurranse om kven som kan selje kva til kven, snarare enn kven som kan byggje den beste strukturen for kamp og dimed det beste verktøyet for å hindre kamp.

Og så har me industrien. Kongsberg, vårt flaggskip, vil selje oss standardfartøy – før me har definert kva me treng. Som om pengar og produksjonskapasitet skal overstyre sjømilitær strategi og operativ relevans. Me ser industriell hestehandling – «du støttar meg, så støttar eg deg» – som om dette var eit politisk landsmøte, ikkje eit spørsmål om nasjonens skjebne. Dette er kvalmande, og det er farleg.

Alt dette, medan me framleis ikkje har nok folk. Me drølar med personalpolitikk, let nødvendige investeringar drukne i utgreiningar, og mistar år på år med kampkraft. Me treng ikkje fleire planar. Me treng

ikkje fleire komitéar. Me treng handling. Og me treng det no. Ein treng ikkje vente med å skaffe sjøminar, med å gi offiserar og spesialistar skikkeleg pensjon og betre vilkår, med å kjøpe ammunisjon og våpen.

FORSVARET PÅ SOTTESENG

I 2017 sa eg at strategien stod på leirføter. I 2022 låg Forsvaret på sotteseng. I 2025 seier eg at me igjen har byrja å sikle på honningkrukka – medan sverdet rustar. Eg har aldri kjent eufori. Eg har kjent uro. Og eg meiner djupt og inderleg at alle som har ansvar for dette landet burde kjenne det same.

For dersom me ikkje handlar no – dersom me ikkje krev kompetanse i alle ledd, profesjonelt handverk i alle val, og eit strategisk alvor bak kvart vedtak – då vil me ikkje ha noko å møte stormen med. Då har me spelt vekk det vesle vindauget me hadde i 2023, og lagt tryggleiken vår i hendene på andre, gjerne pengeinteressar – som har sine eigne mål, sine eigne maktspel og sine eigne prioriteringar.

Dette handlar ikkje om parti. Det handlar ikkje om industri. Det handlar om Noreg. Om folket vårt. Om vår rett til å vere frie. Difor ropar eg ut ei åtvaring, og kallar på eit kraftgrep. For utan det – er mørke nærare enn me trur. ■

Sikkerhetssenteret Rørvik

DEKKSOFFISER / MASKINOFFISER

**UTGÅTT SERTIFIKAT ELLER BEHOV FOR Å FORNYING?
(D1-D5/M1-M4)**

Hos oss kan du gjennomføre alle kursene du trenger i løpet av 14-dager med e-læring. Med Norges råeste simulator er re-treningen blitt en lek.

Ta kontakt:
post@ssras.no
74 39 22 22

SSR - Trening som sikrer liv og verdier
Les mer om oss på ssras.no

